

Johan Rørlien Henden, PhD

johan.henden@yahoo.no

Martinus Nissen, ei førebels kjeldetilnærming

Martinus Nissen (1817–1850) var tilsett i universitetsbiblioteket frå 1841 og fram til sin altfor tidlege død i 1850. Trass sitt korte liv markerte han seg som ein biblioteksfagleg pioner med bibliografiske og statistiske oversyn over den norske litteraturen etter 1814. Saman med Albert Autenrieth (1813–1873) stod også Nissen for den første norske Charles Dickens-utgivinga: *Americanske Antegnelser* (BOZ). Første Deel. 1843.

Nissen vart tildelt eit statleg reisestipend for å besøka viktige utlandslanske bibliotek, men hans brå og tidlege død i juni 1850 gjorde at denne reisa ikkje vart av. Eit av siktemåla for å søka reisestipend var å vinna kunnskap som kunne nyttast i universitetsbibliotekets nybygg, *Domus Bibliotheca*, som var tatt i bruk same år som Nissen døydd. Om Martinus Nissen ikkje hadde døydd så altfor tidleg, er det rimeleg å anta at han ville sett eit sterkt preg på det norske bibliotekfeltet.

Harald Tveterås har skrivne eit fint biografisk bidrag om Martinus Nissens liv og lagnad i *Norvegica: minneskrift til hundreårsdagen for opprettelsen av Universitetsbibliotekets Norske avdeling: 1883 – 1. januar – 1983*, ss: 23–31.

I det følgande vert forordet til Nissens bibliografi og hans statistiske analyse lagt fram. Dette er tekstar som opphavleg var trykte i fraktur, og som her er transkriberte. Vidare vert materiale frå stipend søknaden lagt fram. Dette dreier seg om sjølve søknaden, støtteskriv frå professor Holmboe og universitetsbib-

liotekar Keyser, innstilling frå kyrkje-departementet og vedtak med kongeleg resolusjon. Materialet kring søknaden er handskrive med gotisk handskrift og eg har ikkje vunne å transkribera alt. Særleg i innstillinga og kgl.res. er der lakuner.

Dette materialet er stild til rådvelde av Riksarkivet: Arkiv S-1007 Kirke og undervisningsdepartementet, Kontoret for kirke og geistlighet A, Serie Dc – Saker etter emne, eske nr. 996 «Stipendier». Kgl. Res. Nr 653/1849 og innstilling nr. 167/1849 frå Kyrkjedepartementet. Arkivreferansar. Arkiv S-1001 Statsrådsekretariatet, serie Ab – Kongelige resolusjoner, arkivstykkje 69 og arkiv S-1007 Kirke- og undervisningsdepartementet, Kontoret for kirke og geistlighet A, serie Aa. Referatprotokoller og registre, arkivstykkje 100.

Martinus Nissen.

Sjolv om ikkje alt materialet er transkribert, vonar eg det kan vera eit nyttig bidrag til norsk bibliotekhistorie.

Innhold

Biografi	1
Forord til «Norsk Bog-Fortegnelse 1814–1847»	2
Statistisk Udsigt til den norske Litteratur fra 1814 til 1847	4
Nissens stipendiesøknad av 15. des. 1848	21
Tilråding fra Christopher Andreas Holmboe	24
Tilråding fra universitetsbibliotekar Frederik Wilhelm Keyser	24
Innstilling nr. 167/1849 fra Kirkedepartementet	25
Kgl. Res. nr. 653/1849	26

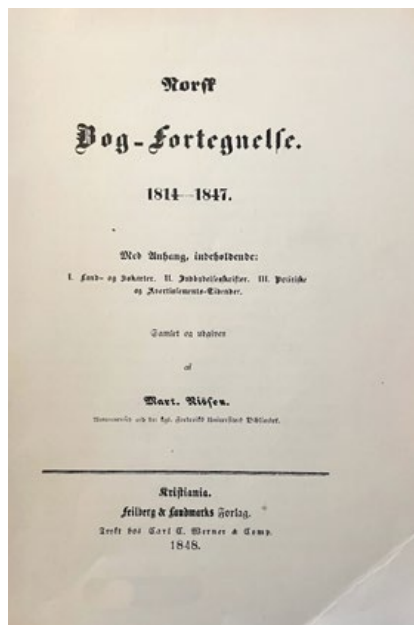
Forord til «Norsk Bog-Fortegnelse 1814–1847»

Norsk Bog-Fortegnelse 1814-1847. Med Anhang, indeholdende: I. Land. Og Søkarter. II. Indbydelsesskrifter. III. Politiske og Avertissements-Tidender. Samlet og udgivet af Mart. Nissen amanuensis ved det kgl. Frederiks Universitets Bibliothek. Kristiania, Feilberg & Landmarks Forlag. Trykt hos Carl C. Werner & Comp. 1848.

I April f. A. udstedte D'Hrr. Feilberg & Landmark en Opfordring til Landets Boghandlere om til dem at indsende en nøiaktig Fortegnelse over deres Forlagsartikler, som Bidrag til en norsk Forlagskatalog, hvis Redaktion undertegnede havde paataget sig. De haabede, at et saadant Foretagende, der var ligesaa meget i Literaturens som i Boghandelens Interesse, vilde finde almindelig Deltagelse hos vedkommende Forlæggere, og at disse ikke vilde negte sin kraftige Medvirken for at give det paatænkte Arbejde den størst mulige Fuldstændighed, saa meget mere som der her ikke var Tale om nogen pekuniær Opoffrelse, men kun om en smule Bryderi, der dog maatte antages at være i Vedkommendes egen velforstaaede Interesse. Det viste sig imidlertid snart, at dette Haab slog feil; den første fastsatte Termin, inden hvilken de ønskede Oplysninger skulde være indsendte, var forlængst udløben, og Bidrag vare kun indkomne fra nogle faa Boghandlere. Hvis ikke den hele Plan skulde avgives, maatte Maalet søges naaet paa en anden Maade. Jeg foreslog derfor D'Hrr. Forlæggere at forandre den paatænkte Forlagskatalog, der nødvendigvis vilde blive høist ufuldstændig, naar deri kun skulde optages de Titler, som af vedkommende Forlæggere maatte indsendes, til en almindelig Bogkatalog, der skulde indeholde en – saavidt muligt – fuldstændig Fortegnelse over alle siden 1814 udkomne Skrifter. Forlæggerne erklærede sig straks villige til at gaa ind paa den saaledes udvidede Plan, og nye Opfordringer til Boghandlerne om Indsendelse af Bidrag blev udstedte. De fleste af Boghandlerne i Kristiania stillede mig ogsaa i Løbet af Sommeren sine Forlagsskrifter; men fra Landets øvrige Byer vare Meddelelserne færre og for en Del saa ufuldstændige, at de ikke kunde benyttes.*) Det Manglende har jeg søgt at supplere ved for de sidste 16 Aars Vedkommende at gjennemgaa Kristiania Dagblade; med Hensyn til Perioden fra 1814 til 1831 har jeg anset mig fritagen for denne møisommelige Gjennemgaaen, da den (af nuværende Rigsarkivar Lange) i 1832 udgivne Fortegnelse indeholder alt det Udbytte, som derved kunde vindes.

Ved at blade i denne Fortegnelse vilde maaske flere bebreide mig en altfor stor Udførlighed i Optagelsen af Skrifter, der neppe synes at fortjene Sværte og Papir. Jeg maa i den henseende bemærke, at det ikke var min Plan at levere noget kritisk Udvalg af vor Litteratur, men derimod saa fuldstændig som muligt at samle Alt, hvad den norske Presse har frembragt af Godt og Slet, af Viktigt og Uvigtigt. At en saadan Fuldstændighed er opnaaet, tør jeg ingenlunde smigre mig med; men jeg haaber dog, at man ikke lettelig vil finde noget Skrift af større Betydenhed, der er forbigaaet. Med Forsæt ere enkelte Skrifter Udeladte at Fortegnelsen, navnlig Amtsformandskabernes Forhandlinger og Traktatselskabernes**) Skrifter; – hine, fordi jeg ikke saa mig i stand til at meddele dem i nogen Fuldstændighed, da de i Regelen ikke komme udenfor vedkommendes Grændser; – disse, fordi en nøiaktig Angivelse af dem vilde have optaget en i Forhold til deres Viktighed altfor uforholdsmæssig Plads. Derimod vil man her finde optaget en stor Del af de paa Statens Befordring udgivne Skrifter, saasom Kommisions-Betænkninger, Lovudkast o.s.v., uagtet disse i Regelen enten ikke komme i Boghandelen, eller – hvis dette sker – efter kort Tids Forløb forsvinde derfra, for at begraves i vedkommende Departementers kontorer. Den Viktighed, de have, navnlig i statistisk og historisk Henseende, berettiger dem til en Plads i en saadan Fortegnelse, hvormed man i det mindste kan blive bekendt med deres Tilværelse. Uagtet al anvendt Flid har jeg dog ikke kunnet opnaa nogen Fuldstændighed i Meddelelsen af disse Skrifter, da mange af dem kun fordeles til vedkommende Autoriteter, uden at deres Udgivelse nogensinde offentliggøres.

Ikke saameget for Boghandleres, som for Videnskabsmænds Skyld har jeg i et Anhang optaget en Fortegnelse over de af Universitetet og Skolerne udgivne Indbydelsesskrifter, blandt hvilke der ved Siden af en stor Del Ubetydeligheder ogsaa findes enkelte af almindeligere Interesse og varigere Værd, hvis Tilværelse under Sædvanlige Forholde neppe bliver bekendt udenfor den snevrere Kreds, for hvilken de ere bestemte. I Anhanget findes ligeledes meddelt en Fortegnelse over de i dette Aar udkomne Politiske og Avertissements-Tidender; – jeg havde ønsket ogsaa at kunde medtage alle den publicistiske Presses Frembringelser siden 1814, men da Indsamlingen af de nødvendige Materialer vilde udkræve mere Tid, end jeg for

*Tittelsida til Norsk
Bog-Fortegnelse
1814-1847.*

Øieblikket kunde raade over, har jeg maattet udsætte det til en anden Leilighed. Efter den udstedte Indbydelse skulde man vente her ogsaa at finde de i Landet udgivne Portræter; – de modtagne Oplysninger vare imidlertid saa faa og mangelfulde, at jeg foretrak aldeles at udelade dem.

Til Slutning nogle Ord om denne Fortegnelses Indretning. Da jeg ønskede at give den et større og varigere Værd i bibliografisk Henseende, end saadanne Arbejder almindeligvis have, har jeg bestræbt mig for at gjengive Titlerne saa fuldsændigt og nøiagtigt som muligt, og i den Hensigt søgt at faa selve Bøgerne til Eftersyn, hvilket dog ikke altid er lykkets mig. De enkelte Titler, som jeg har maattet optage, uden selv at kunde overbevise mig om deres Nøiaktighed, ere betegnede med*. Titlerene ere ordnede alfabetisk efter Forfatterens Navne, eller – hvor ingen nævnes – efter Titlens Hovedord, (Eieformen er aldrig brugt som Ordningsord.) Anonyme Skrifter ere opførte under Forfatteren, forsaavidt denne var mig bekendt, og jeg ansaa mig berettiget til at nævne ham; ved den anonyme Titel findes dog altid den nødvendige Henvisning. Værker, der indeholde Samlinger af Fleres Arbejder, opføres ligeledes under vedkommendes Hovedord, ikke under Udgifveren, ved hvis Navn dog Henvisning findes. Lignende Henvisninger findes ved Oversætters Navne; det oversatte Værk derimod er opført enten under Forfatteren, eller – hvor denne ikke findes nævnt – under Titlens Hovedord. Ved Indbydelseskriterne er en fra den her angivne forskjellig Orden fulgt, idet jeg har foretrukket at ordne dem kronologisk under de Instituter og Auitoriteter, af hvilke de ere udstedte.

Ved en stor Mængde, især ældre Skrifter, har det været mig umuligt at komme efter, hvorvidt de endnu findes i Boghandelen, eller ikke. Ved disse har jeg derfor anført den oprindelige Forlægger eller Kommisionærs Navn tilligemed Prisen i Parenthes. Ved enkelte, hvor selv den oprindelige Forlægger var mig ubekjendt, har jeg anført Bogtrykkerens Navn, da jeg ansaa denne ufuldstændige Oplysning for bedre end aldeles ingen. Naar en Bog er gaaet over fra en Forlægger til en anden, er den Førstes Navn i Regelen anført i Parenthes; et lignende Tegn er brugt for at betegne den oprindelige Pris, naar denne senere er nedsat. – Et eget Forhold finder Sted med flere af D'Herr. Guldberg og Dzwonkowski's Forlagsartikler. En stor del af disse er i den senere Tid solgt til andre Boghandlere, der til dels have nedsat Prisen betydeligt, uden at jeg altid har været i stand til at erfare, om de kunne ansees for Eiere af Restoplaget af vedkommende Skrift, eller ikke. Jeg har derfor kun anført de nye Kjøbere og den nedsatte Pris, naar disse utrykkelig have erklæret sig for Eiere af Restoplaget.

Jeg har allerede ovenfor ytret, at dette Arbeide efter sin Natur ikke kan gjøre Fordring paa absolut Fuldstændighed. Jeg vil derfor være Enhver forbunden, som enten gennem Forlæggerne eller direkte tilstiller mig de Rettelser og Tillæg, han maatte kunne give. De skulle blive benyttede i Supplemerter, som ville udkomme i passende Mellemrom, hvis dette første Forsøg vinder Bifald. – I løbet af aaret vil der udkomme et videnskabelig Register over de vigtigste af de i Fortegnelsen anførte Skrifter.

Og hermed være da dette Arbeide anbefalet til velvillig Modtagelse og skaansom Bedømmelse. Kunde det bidrage til at give vor fremblomstrende Literatur en større Udbredelse, og vor Boghandel en større Fasthed og Sikkerhed, vilde jeg anse den herpaa anvendte Tid og Møie rigelig lønnet.

19de juni 1848

Mart. Nissen

*) De Boghandlere udenfor Kristiania, som havde indsendt Fortegnelser er: Benemann, Beyer og Prahl i Bergen, Wulfsberg i Drammen, Olsen i Fredrikshald; Steenberg i Fredriksvern, Selmer paa Lillehammer, Deinboll paa Molde, Melgaard i Skien, Floor, Kielland og Lønning i Stavanger, Seidelin i Trondhjem og Irgens paa Tromsø.)

**) Af saadanne findes der – saavidt vides – 6, nemlig i Bergen, Kristiania, Kristiansand, Stavanger, Trondhjem og i Moldens Præstegield i Romsdals Amt.)

Statistisk Udsigt til den norske Litteratur fra 1814 til 1847

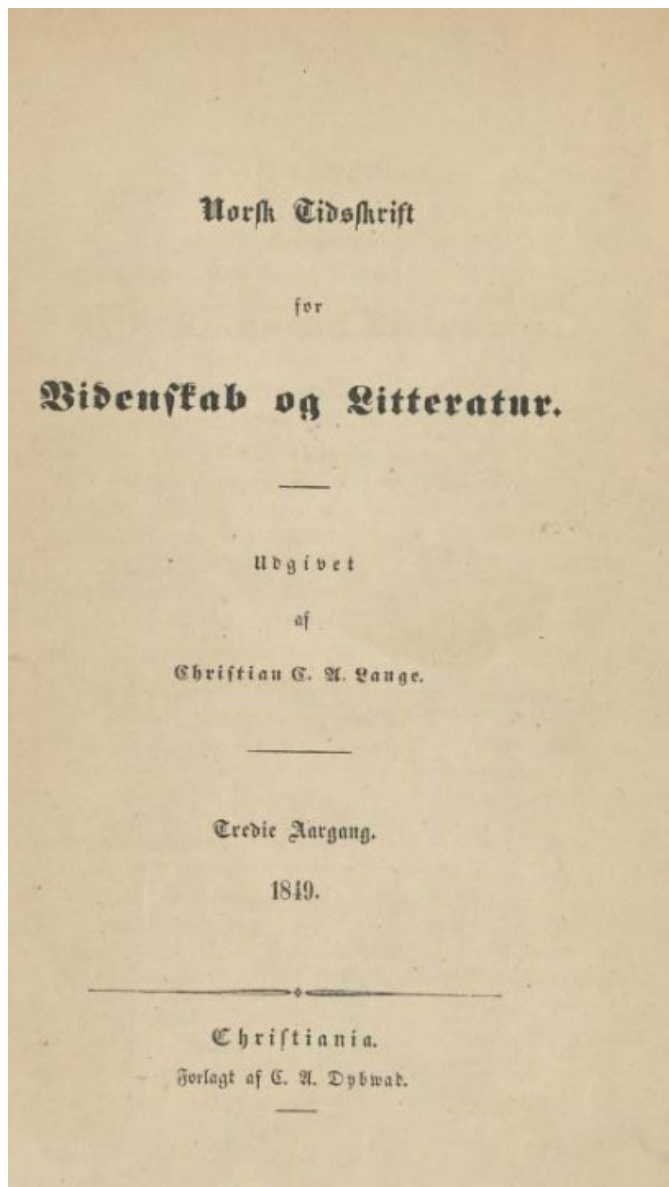
Statistisk Udsigt over den norske Litteratur fra 1814 til 1847, Norsk Tidsskrift for Videnskab og Litteratur, Udgivet af Christian C. A. Lange, Tredie aargang 1849, Christiania. Forlagt af C. A. Dybwad: 177-207.

Ifjor Sommer udgav Hr. Mart Nissen, Amanuensis ved Universitets-Bibliotheket: Norsk Bogfortegnelse 1814–1847. Med Anhang VIII, 215 S. 8. paa Feilberg & Landmarks Forlag. Heft 84 Sk. Det har været min Hensigt at henlede Opmærksomheden paa dette litterære Foretagende, der vidner om ligesaa stor Flid og Sagkundskab fra Udgiverens Side som om Kiærlighed for Fædrelandets Litteratur fra Forlæggernes. Men andre Forretninger hindrede mig fra at omtale det, og da Forfatteren nogen Tid efter ytrede, at han syslede med en paa Bogfortegnelsen grundet statistisk Oversigt over den norske Litteratur, som han ønskede optaget i dette Tidsskrift, maatte jeg anse en saadan for den bedste Anmeldelse. Jeg skal derfor her indskrænke mig til at oplyse, at Hr. Nissens Bogfortegnelse er affattet med en Fuldstændighed og Nøiagtighed, som uden Tvivl ingen Anden end han vilde have vilde været istand til at give den, og at den af Forlæggerne er særdeles smukt udstyret. Fremdeles være det mig tilladt at gjøre vor unge, under Kamp og trange Kaar fremspirende Litteraturs Venner opmærksomme paa, at en saadan Bogfortegnelse er en af dens bedste Befordrere, da den giver Enhver Anledning til at erfare, hvad der er udkommet fra den norske Presse og hvad deraf endnu er i Behold. Hermed afvæbnes een af de Undskyldninger, man i og udenfor Landet hører for, at at man ikke kjøber norske Bøger, at man ingen Kundskab har om at de existere, eller at man ei veed, hvor de ere at faa. En anden Undskyldning, at norske Bøger ere saa dyre, vil Bogfortegnelsen ligeledes kunne virke mod, ved at fremme Afsætningen. Thi det er vist, at norske Bøger, i Forhold til Afsætningen og Priserne paa Livets Fornødenheder, i Almindelighed ere ligesaa billige som de danske, ja maaske endog som de tydske, og at vore Forlæggere i det Mindste i de senere Aar fuldkommen have indseet, at den billigst mulige Pris er til deres egen Fordel. Hr. N.s statistiske Oplysninger godtgjøre Sandheden heraf. I det hele maa jeg benytte denne Anledning til atter at udtale som min Overbevisning, at en selvstændig norsk Litteratur, som med Bevidsthed efterhaanden vil gjøre sig uafhængig af den danske Søster-Litteratur, umuligt kan bestaa uden en

Kjærlighed hos Folket ikke alene for Læsning, men tillige for Bogkjøb, som endnu ikke har vist sig i tilstrækkelig Grad. Saalænge det ikke ansees for en ligesaa stor Skam at laane sig frem hos Venner og Naboer for at tilfredstille sin læselyst, som at slide paa laante Hatte eller Støvler, maa vi søge vor Litteraturs Frelse i Tilnærmelse til og Fastholden ved den danske, som vi hidtil skylde saa uendelig meget, medens den selv har havt og fremdeles kan have en gavnlig Støtte mod Fortydskning i den norske mere ublandede Paavirkning. Jeg veed vel, at Mange ikke heri ere enige med mig, da de ansee en sproglig uafhængighed af Danmark for en nødvendig Consekvens af den politiske, og antage en Special-Litteratur for et Folk paa noget over en Million mulig og ønskelig. Disses Pligt er det da fremfor Andres af yderste Evne at understøtte og udbrede Afsætningen af et Skrift som Hr. Nissens, hvorved man først erfarer, hvad vor egen Litteratur har i de forskjellige Fag og hvad den mangler. Det er ingen Morskabsbog, som man her byder dem; men til at sætte Fod under eget Bord udfordres ikke blot det, som skal fremvises paa Bordet og der stille Hungeren eller kildre Ganen, men tillige meget andet, om hvis Fornødenhed man ikke har noget Begreb, saalænge man kun bidrager til en anden Husholdning.

Udg. [Christian C. A. Lange]

Under Norges lange Forening med Danmark kan der ikke være Tale om nogen egen norsk Litteratur, da det Afhængighedsforhold, hvori Nationen holdtes i politisk Henseende, ogsaa havde lænkebundet Aandens frie Virksomhed. Bogtrykkerkunsten banede sig først sent Vei til Norge, og dens Virken var gjennem en lang Række af Aar (1643–1813) kun ringe. De litterære Arbejder, som den gang saa Lyset, vare paa Undtagelser nær Ubetydeligheder: Prækener og enkelte andre Opbyggelsesskrifter, samt en og anden Skolebog; Værker i større Omfang, som i en ældre Tid Bangs Postilla Catechetica i 10 Kvartbind (Christiania 1650–62) og Ramus's Kirke- og Verdslige Historie (Christiania 1706) og i en senere de periodiske Skrifter: Den topographiske Journal (Christiania 1792 til 1808) og Hermoder (Christiania 1795–99) ere temmelig enkeltstaaende Phænomener. Det litterære Liv, der rørte sig i den dansk-norske Stat, var i Regelen koncentreret i Kjøbenhavn; der levede og virkede Flerheden af de mange norskfødte Forfattere, som havde ydet saa betydelige Bidrag til Fælleslitteraturen, paa hvis Ud-

Tittelsida til Norsk Tidsskrift for Videnskab og Litteratur, Tredie Aargang 1849.

vikling og Blomstren de have havt en saa væsentlig Indflytelse. Skjønt norske af Fødsel og, som oftest, norske i Hu og Sind bleve de dog baade af Fremmede og Landsmænd anseede for og kaldte danske Forfattere, og deres videnskabelige Virksomhed tjenet kun til Danmarks og den danske Litteraturs Forherligelse – paa Norge og en norsk Litteratur tænkte den gang Ingen.

Med Norges gjenfødte Selvstændighed i 1814 forandrede ogsaa Forholdene i litterær Henseende sig lidt efter lidt. I begyndelsen gik det vel langsomt, da de mange Krav, som i materiel Henseende gjordes til den unge Stat, trængte de aandelige Interesser i Baggrunden; men siden udviklede ogsaa disse sig i en stedse stigende Progresjon. Hensigten med disse Linier er fornemmelig ved Talstørrelser at paavise, hvorledes vor Litteratur

med Hensyn til Kvantitet lidt efter lidt har hævet sig siden 1814, og derhos at give nogle almindelige Bemærkninger om dens enkelte Grene og om vore litterære Forholde overhovedet; – en udførligerer Bedømmelse af vor Litteraturs indre Værd ligger derimod udenfor denne Afhandlings Plan.

Den i det Følgende meddelte Udsigt over den norske Presses Frembringelser siden 1814 er grundet paa den af mig i forrige Aar udgivne norske Bogfortegnelse, som afsluttedes ved Udgangen af Aaret 1847, dog saaledes, at der af Hensyn til Boghandelens Tarv i den ogsaa findes optaget, hvad der under Bogens Trykning udkom i 1848. De i dette Aar udkomne Skrifter ere derimod her ikke tagne med i Beregningen, ligesaa lidt som nogle faa andre der, skjønt ikke udkomne her i Landet, dog ere optagne i Fortegnelsen, fordi Restoplagerne senere ere kjøbte af nogle Boghandlere.¹ Efterfølgende Tabel giver en Oversigt over, hvor mange Skrifter der i hvert enkelt Aar er udkommet i de forskjellige Hovedvidenskaber, samt Totalsummen saavel for de enkelte Aar og de enkelte Videnskaber, som for den hele Periode. At Antallet med udkomne Skrifter vilde kunne forøges med 1 á 200 er sandsynligt, da det paa Grund af saadanne Arbejders Natur er umuligt at opnaa absolut Fuldstændighed; men hvad der saaledes er udeglemt, vil ikke have nogen betydelig Indflydelse paa Riktigheden af de her gjorte Beregninger, da jeg temmelig sikkert tør paastaa, at det kun er Ubetydeligheder, som ikke i nogen mærkelig Grad forøge hverken Litteraturens indre Gehalt eller dens pekuniære Værdi. ►

Aar	Philologi	Philosophi	Pædagogik	Theologi	Retsvidenskab	Politik og Statsøkonomi	Skjønne Videnskaber og Kunster	Lægevidenskab	Mathematik	Naturvidenskaber	Økonomi	Teknologi	Historie	Blandede Skrifter	Sum
1814			1	17	9	2	5				1		13		48
1815			4	8	25	28	3	1			1		11		81
1816	1		2	9	8	4	6	2		1	1	3	6	1	44
1817	1		1	10	7	3	6	1	1	1	2	3	7	3	46
1818	1		1	4	10	14	9	1	3			2	5		50
1819		1	1	11		3	5			1	1		5		28
1820	3		1	14	6	6	9		1			3	7	4	54
1821	1		2	6	3	11	9	1				2	5	3	43
1822	2		2	17	6	3	9		1	1	1		5	2	49
1823	1		2	16	15	3	3	2	1	1	2	4	8		58
1824		1	3	13	21	2	9		2	1	1	5	6	1	65
1825	1		3	12	3	1	5	2	1	3	1	7	13		52
1826	4		3	16	8	1	5	4	1	2	1	4	6	1	56
1827	4		1	11	11	8	8	3	1		1	2	14	1	65
1828	2	3	4	14	7		11	1	1		1	3	12		59
1829	1	1	3	16	8	2	14	1	2	1		5	16	1	71
1830	2	1	4	16	11	2	17	2	2		2	3	12		74
1831	3	3	3	11	5	1	15	5	1	3	5	5	12	2	74
1832	3		4	19	17	6	19			2	4	3	9	2	88
1833	3	1	8	20	11	5	11	1	3		3	2	13	2	83
1834	6		6	19	9	3	5	1	4		1	3	18	2	77
1835	6		3	13	14		22	2	2	2	3	3	11	2	83
1836	3	2	10	21	13	7	14	3	4	3	2	8	12	4	106
1837	5	1	6	35	11		14	4	3		3	6	11	1	100
1838	3	1	6	15	7		21	2	2	3	3	4	23		90
1839	3	5	7	6	6	3	17	4	2	1	4	9	16	1	84
1840	5	4	6	19	9	3	15	6	1	2	4	6	18	1	99
1841	4	14	7	17	21	1	14	4	1	5	6	4	20		118
1842	4	2	9	11	16	2	21	3	1	4	4	6	20	2	105
1843	9	6	10	33	9	5	20	6	4	2	8	13	23	1	149
1844	9	7	7	23	14	2	20	2	2	3	10	9	17		125
1845	2	6	9	32	20	2	30	3	2	2	6	9	21	2	146
1846	8	2	16	40	16	1	21			6	9	6	16	1	142
1847	9	5	10	31	8	3	23	6	2	4	4	10	26	3	144
Uden Aar	1	3	11	16	1	3	6			3	4	5	3		56
Sum	110	69	176	591	365	140	441	73	51	57	99	157	440	43	2812

Totalsummen af de i Aarene 1814–1847 udkomne Skrifter er altsaa 2,812, der, fordelte paa de 34 Aar, som det her omhandlede Tidsrum omfatter, give et Middeltal af nær 83 (82,7.) aarlig. I de første 17 aar (1814–1830) hævede Antallet af de litterære Frembringelser sig ikke noget Aar til dette Middeltal. Kun i et Aar, 1815, steg det nær op til, nemlig til 81; men denne Undtagelse har sin Grund i de vigtige Politiske Forholde, som den gang vare Gjenstand for Alles Opmærksomhed, thi af disse 81 Skrifter behandle 53 Dagens Spørgsmål – Begrundelsen af den unge Stats retslige Forfatning og Ordningen af den Pengevæsen –, og deres Omfang er i Regelen ikke større, end at de i vor Tid vilde have fundet sin rette Plads i et Dagblad. Naar man til Summen af de i de første 17 Aar udkomne Skrifter føier Halvdelen af de uden Angivelse af Aar anførte, faar man som Middeltal disse Aar 57. I 10 Aar af disse 17 naaede de udkomne Skrifter ikke dette Middeltal, i de øvrige 7 overstege de derimod. I den anden Halvdel af det her omhandlede Tidsrum (1831–1847), steg Summen af de litterære Frembringelser alle Aar paa to nær til det for den hele Periode angivne Middeltal. Betragter man derimod de sidste 17 Aar for sig selv, bliver Middeltallet 108, men saa høit stige Antallet

af de udkomne Skrifter kun i 6 Aar, i de øvrige 11 er det til dels betydeligt mindre.

Det vil altsaa sees, at der siden 1831 er en temmelig stor Stigen i Antallet af de udkomne Skrifter, som i enkelte af Periodens sidste Aar voxer til de Dobbelte af Middeltallet for det hele Tidsrum. Denne Stigen indskrænker sig imidlertid ikke blot til Antallet af de hvert Aar udkomne Skrifter; den viser sig ogsaa i disses Omfang og Værdi. Medens Pressens Frembringelser i Periodens første Aar næsten udelukkende vare Smaaskrifter, som, idet de afhandlede Dagens Spørgsmaal, i større eller mindre Grad skyldte Tidsomstændighederne sin Tilbliven, og kun fordi man dengang manglede større og mere udbredte Dagblade, fremkom i Form af Bøger, finder vi i de senere Aar saadanne Smaaskrifters Antal i Aftagende, alt eftersom den periodiske Presse har faaet et større Omfang og en større Udbredelse, medens Antallet af de betydeligere Værker stedse tiltager. Hvorledes den pekuniære Værdi af Pressens Frembringelser lidt efter lidt er Stegen, vil sees af følgende Tabel, der viser samlede Bogladepris i de hvert Aar udkomne Skrifter.

Aar	Spd.	Sk.	Aar	Spd.	Sk.	Aar	Spd.	Sk.
1814 ²	10	12	1826	47	30	1838	78	40
15	14	6	27	40	64	39	76	108
16	15	102	28	49	2	40	98	22
17	19	104	29	52	64	41	75	50
18	19	56	30	51	20	42	92	70
19	16	78	31	56	40	43	90	108
20	37	38	32	55	50	44	97	66
21	27	86	33	58	84	45	95	20
22	24	98	34	61	20	46	97	64
23	51	42	35	65	106	47	96	46
24	43	16	36	75	2	Uden Aar	9	58
25	40	2	37	82	46			

Den Sum, for hvilken man vilde have kunnet anskaffe sig et Exemplar af alle i Norge fra 1814–1847 udkomne Bøger, er altsaa 1923 Spd. 20 Sk., eller i Gjennemsnit aarlig 56 Spd. 67 Sk. Ligesom vi ovenfor have seet, at Antallet af de udkomne Skrifter ikke i noget Aar af Periodens første Halvdel naaede op til hele Periodes Middeltal, saaledes sees ogsaa et lignende Forhold at finde Sted med hensyn til Værdien. I hvert af de første 17 Aar er nemlig denne tildels betydeligt under det angivne Middeltal, og naar vi betragte disse Aar for sig, ville vi finde, at Værdien af de udkomne Skrifter kun udgjør 565 Spd. 69 Sk., eller i Gjennemsnit aarlig 33 Spd. 32 Sk. I Periodens anden Halvdel er Forholdet i høi Grad forandret. Den samlede Værdi for de sidste 17 Aars Frembringelse udgjør 1357 Spd. 71 Sk., eller i Gjennemsnit aarlig 79 Spd. 103 Sk. Mange vil uden tvivl finde disse Summer høist ubetydelige, og det ere de vistnok ogsaa, naar vi sammenligne dem med de Summer, hvortil større Nationers litterære Frembringelser beløpe sig. Ved nærmere Betragtning vil man imidlertid formentlig finde, at de efter vore Forholde endda ikke ere saa ganske ubetydelige. Man maa nemlig erindre at de ovenanførte Summer kun ere Værdien af et Exemplar af hvert af de udkomne Skrifter. Samtlige trykte Exemplarers Værdi bliver følgelig langt større. Nøiaktigt at at angive denne er umuligt, da Oplagens Størrelse og Afsætningen af de enkelte Skrifter naturligvis er høist forskjellig, idet nogle utbredes i tusindvis, medens Afsætningen af andre neppe dækker Trykningsomkostningerne. Formentlig vil man komme Sandheden temmelig nær, naar man antager 300 Exemplarer som det Antal, der i Gjennemsnit Sælges af et Skrifts Oplag, og dette Tal er maaske snare noget for lavt, end for høit.³ Den hele Værdi bliver altsaa 576,950 Spd. I denne Sum er dog ikke medregnet en i kommerciel Henseende meget indbringende Del af Litteraturen, nemlig Katekeser, Forklaringer og Psalmebøger, der trykkes og sælges i Tusinder af Exemplarer, uden at det er mulig med nogen Nøiaktighed at kunne angive den Sum, hvortil Værdien af disse Skrifter beløber sig. Uden Overdrivelse maa den dog formentlig kunne anslaaes til hvad der i ovennævnte Sum mangler for at udbringe et Beløb af 600,000 Spd. Den gennemsnitlige Værdi af den norske Presses Frembringelser – deri dog ikke iberegnet den periodiske Presses, hvorom senere hen – vil altsaa for det her omhandlede Tidsrum kunne anslaaes til 17,000 à 18,000 Spd. Aarlig. For de senere Aars Vedkommende udgjør den naturligvis et langt større Beløb; – for 1847 vil saaledes Værdien findes at være 28,915 Spd. I ovenstaaende Beregninger er ogsaa Værdien af de nye Oplag tagen med, meden

disse derimod ikke ere opførte paa den over de udkomne Bøger meddelte Tabel, hvor kun for de for første Gang udkomne Skrifter findes angivne. Hvis man altsaa, for at gjøre sig en Forestilling om Bøgernes Omfang, vil søge Gjennomsittsprisen for de i det her omhandlede Tidsrum udkomne Skrifter, maa man til Hovedsummen 2812 lægge antallet af Oplagene, 390, og man vil da finde en Gjennomsnittspris af omtrent 71½ Sk. for hvert enkelt Skrift. Antallet af Skillingspicerne i vor Litteratur er altsaa endda ikke saa stort, som Mange ere tilbøielige til at tro.

Efter denne første Udsigt over vor Litteraturs Masse og materielle Værdi, gaar jeg over til fremsætte nogle især statistiske Bemærkninger om dens enkelte Grene; thi, som allerede ovenfor antydet, maa man ikke vente her at finde nogen dybere gaende kritisk Vurderen, – derpaa hverken kan eller vil jeg indlade mig; – blot enkelte almindelige Data, der maaske kunde give et og andet Bidrag til en rigtigere Bedømmelse, er hvad jeg ser mig istand til at give.

Den meddelte Tabel viser, at det i vor Litteratur stærkest repræsenterede Fag er – som vel i næsten alle nyere Litteraturer – Theologien. Den tæller nemlig 591 Værker i 656 Bind til en Værdi af 224 Spd. 22 Sk., eller i gennemsnit, naar Oplagene regne med⁴, 37 Sk. for hvert enkelt Skrift. Af dette Antal er 140 Oversættelser og 33 Optryk⁵ af ældre norske eller danske Værker. Af Originaler bliver det altsaa 418 tilbage. Det er naturligvis ingen Gren af Litteraturen, der har saa stort Publikum, som denne, hvilket ogsaa sees saavel af de udkomne Skrifters Antal, som Oplagens Mængde. Det er nemlig ikke færre end 89 Skrifter, som ere udkomne i to eller flere Oplag; 57 i 2 Opl., 15 i 3 Opl., 6 i 4 Opl., 2 i 5 Opl., 5 i 6 Opl.; (2 Retzius's Postil og Wexels's Andagtsbog) i 7 Opl. Af det nye Testamente er der 9 Udgaver og af Herslebs mindre Bibelhistorie i det mindste 12. (Katetesser, Forklaringer og Psalmebøger ere ikke medregnede). Disse Skrifter have altsaa til sammen 169 Oplag, af hvilke dog kun 131 ere senere end 1814. – Staa Theologien saaledes først i vor Litteratur med Hensyn til Frembringelsernes Masse, kan den dog langt fra hævde denne Plads med Hensyn til deres indre Værd. I Theologiske Sager tror Enhver sig berettiget til at have en Stemme, og det er derfor intet Fag, hvor – ikke blot i vor Litteratur og i vor Tid, men overalt og til alle Tider – Uvidenhed og Umodenhed i den Grad har hjemme, som netop i dette. Naar man derhos erindrer, at den hos vor Almue herskende Lyst og Trang til religiøs Læsning ikke kan tilfredstilles paa nogen

billigere og lettere Maade, end ved slette Oversættelser og ved Optryk af ældre Værker, vil man finde en Grund til at denne Litteraturgren har saa lidet Originalt af blivende Værd at opvise. Den langt overveiende Del bestaar af Prækener, Andagtsbøger og polemiske Skrifter uden høiere videnskabeligt Værd; – paa dette sidste Slags have især de senere Aar været frugtbare. At vi dog i æstetiske Fag have flere Værker at opvise, som kunne stilles ved Siden af større og mere uddannede Litteraturers fortrinlige Skrifter i samme Retning, behøver je neppe at bemærke. Navne, som J. N. Brun, Schultz og Wexels, hvis Oppbyggelsesskrifter have erhvervet sig et stort Publikum, ere almindelig kjendte og agtede. I den exegetiske og dogmatiske Del af den theologiske Litteratur staa vi derimod meget tilbage, dels vel fordi disse mere videnskabelige Grene hos os ikke kunne finde et tilstrækkelig Publikum, dels, og det maaske fornemmelig, fordi vore Theologer ved allehaande heterogene Sysler drages bort fra et stadigt videnskabeligt Studium. Hvad vi derfor kunne opvise i disse Grene er for det meste kun Oversættelser. Blant de originale ere Stenersen's og Wexels's herhen hørende Skrifter de vigtigste. – Til forskjellige Tider har der vist sig et efter vore Forholde usædvanligt Liv i den theologiske Verden, naar det gjaldt Spørgsmaal af almindeligere Interesse. Som saadanne kan nævnes den ved Treschows Bog «om Christendommens Aand» vakte Strid, Psalmesagen og den ved den omarbejdede Forklaring især blant Lægfolk frembragte Bevægelse, der endnu ikke har lagt sig. Mærkelig er ogsaa den Iver og Interesse hvormed Missionsagen i de senere Aar paa flere Steder, navnlig paa Vestlandet, er bleve omfattet. Siden 1827 har den havt et eget Tidsskrift, Det Norske Missionsblad, og i den sidste Tid er flere nye komne til.

Næst Theologien komme de skjønne Videnskaber og Kunster med et Antal af 441 Værker i 530 Bind til en Værdi af 232 Spd. 88 Sk. Eller i Gjennemsnit 58 Sk. For hvert Skrift. Af disse ere 330 Originaler, 86 Oversættelser og 25 Optryk af ældre Værker. 28 Skrifter have oplevet nye Oplag; 21 have 2 Opl., 5 have 3 Opl., 1 (Kabinettet) har 4 Opl. Og 1 (Flora eller Blomstersproget) 5 Opl. Da denne Gren af Litteraturen omfatter et Felt, som er Fælleseiendom for hele den dannede Del af Nationen, og da den altsaa kan paaregne et større Publikum, end de specielle Videnskaber, der kun have Interesse for Enkelte, er det aldeles i sin Orden, at den med Hensyn til Kvalitet maa have en betydelig Overvægt. Den staa i denne Henseende kun tilbage for Theologien, hvilket Fag den dog overgaar i indre Værd,

forsaavidt man kan slutte efter Gjennemsnitspriserne for de respektive Fags Frembringelser, og at en saadan Slutning her ikke slutter, vil Enhver, der kjender noget til disse to Litteraturgrene, formentlig indrømme. At afgive en Dom om vor æstetiske Litteratur absolute Værd er en Sag, som jeg ikke tør indlade mig paa. Imidlertid tror jeg dog, at det Raab, man evig og altid hører om vor æstetiske Armod og Fattigdom, for en stor Del kun har sin Grund i, at det nu engang er blevet Mode at sætte os selv saa lavt i denne Henseende. Hvad Antallet af dem angaar, som have forsøgt sig at sætte sine Tanker og Følelser paa Vers, saa er det, naar vi erindre, at vi ere et lidet Folk, ikke saa ganske ringe endda. Fortegnelsen opregner nogle og tredive forfattere, som have udgivet enten enkelte Digte eller større og mindre Samlinger afsaadanne, uden at tale om den Skare af Digttere, der have nedlagt sine Aandsprodukter i Dagblade, Tidsskrifter, o.s.v. hvormange af disse Navne en kommende Slægt vil bevare, maa Tiden vise; at enkelte af dem i det mindste ikke saa snart ville gaa under i dens Bølger, tør man vel med Vished paastaa. Selv i vor af Partier søndersplittede Tid, hvor man ikke kaan vente en uhildet Dom, have dog Enkelte tilkjæmpet sig almindelig Anerkjendelse, og disses Navne ville vel ikke saa snart forglemmes. – Med Hensyn til Roman- og Novelle-Litteraturen ere Klagerne over vor Fattigdom maaske mere grundede. Af originale Forfattere af Talent eller større Produktivitet have vi neppe flere end 2 à 3 at opvise, blant hvilke En, M. C. Hansen, ogsaa i Udlandet har forskaffet sig et agtet Navn ved sine træffende Skildringer af vore nationale Forholde. Nu og da har der været gjort Forsøg til at omplante paa norsk Grund enkelte af Udlandets fortrinligere Romaner og Noveller, men uagtet de norske Oversættelser i Regelen i æstetisk Henseende have staaet langt over dem, der leveres fra de danske Fabrikker, have Forsøgene dog som oftest været forbundne med Tab for vedkommende Forlæggere, hvem det ikke har været muligt at konkurrere med deres danske Kolleger; thi som bekjendt spørge den overveiende Flerhed af det romankjøbende og romanlæsende Publikum ikke saa meget efter Varernes Godhed, som efter dere Billighed. – I endnu ringere Grad end Roman- og Novelle-Litteraturen er hidindtil den dramatiske udviklet hos os. Da Theateret aldrig har været nationalt, men stedse har hentet sin væsentlige Næring fra Udlandet, navnlig Danmark og Frankrig, kan man heller ikke vente her at finde nogen national dramatisk Litteratur. Forsøg i denne Retning have visstnok ikke manglet, især i den allersidste Tid, men maaske kun et eneste, Bjerregaards Fjeldeventyr, har fundet en mer almindelig Anerkjen-

delse, hvilket dog vel snarere maa tilskrives nationale Sympathier end Stykkets eget æsthetiske Værd. De øvrige have, som oftest under ivrig Kamp, gaaet et Par Gange over Scenen, for siden at henlægges til den evige Hvile. Noget Opsving i vor dramatiske Litteratur kan man vel heller ikke haabe, saalænge de politiske Parti-stridigheder skulle udøve en saadan Indflydelse paa Bedømmelsen af et dramatisk Produkts større eller mindre æsthetiske Værd, som enkelte af den senere Tids Begivenheder lade befrygte. Til den dramatiske Litteratur maa man ogsaa beregne Wergelands talrige Farcer og flere af hans andre dramatiske Digte, da de, skjønt ikke skrevet for Theateret eller bestemte til Opførelse, dog ved sin Form høre herhen. At en stor Del af disse ved rig Fantasi, Vid og bidende Satire intager en høi Rang blant Wergelands talrige arbejder, er nu formentlig indrømmet af de Fleste, der kjende dem. – Hvad vor Litteratur hidtil har præsteret paa de skjøne Kunsters Gebet, fortjener ingen Omtale.

Den tredje Plads i Rækken med Hensyn til Mængden af de udkomne indtage de historiske Videnskaber: Verdenshistorie, Specialhistorie, Geographi, Statistik, Levnetsbeskrivelser og Litteraturhistorie. De herhen hørende Skrifter utgjøre et Antal af 440 i 504 Bind til en Værdi af 349 Spd. 6 Sk. eller i Gjennemsnit, (Oplagens Antal efter 1814 er 41), 95 Sk. for hvert enkelt Værk. 58 ere Oversættelser og 6 Optryk af ældre Værker. 286 henhøre til Norges Historie, Geographi og Statistik, 19 til Litteraturhistorie og de øvrige 135 omhandle enten den almindelige Historie og Geographi, eller fremmede Landes. 30 Skrifter ere udkomne i nye Oplag: 21 i 2 Opl., 7 i 3 Opl., 1, Platous Jordbeskrivelse, i 5 Opl. (i 1848 udkom 6te Opl. af dette Skrift) og i, Sammes Udtog af Geographien, i 12 Opl. Det historiske Fag er maaske det i vor Litteratur best repræsenterede; thi staaer det end med Hensyn til de udkomne Skrifers Antal noget tilbage for de to i det foregaaenden omtalte – med de skjøne Videnskaber staaer det dog lige kun paa et Skrift nær –, saa overgaar det dem dog langt med Hensyn til disses indre Værd. Allerede Oldtidens Nordmænd lyttede med Glæde til Fortællinger om mærkelige Begivenheder hjemme og ude, og der var altid nok af dem, som med Omhyggelighed optegnede, hvad Mærkelig der tildrog sig. Deraf de rige Bidrag til vor Historie i Middelalderen, – Bidrag, hvortil neppe nogen anden nyere Nation kan opvise Magen. Under Norges lange politiske Umyndighed slumrede ogsaa denne Nationen medfødte Lyst; Den levede vistnok blant Folket, men dens Liv var ligt Dyrets i den lange Vinterdvale. Det belivende Element,

Friheden, manglede; fra Selvstændighedens Undergang til 1814 have vi derfor ingen Historie; hvad vi have er kun Brudstykker, som omhyggelig maa samles af Granskeren, og som endnu vente paa den ordnende Haand. Med den gjenvundne Selvstændighed vaagnede det historiske Studium til nyt Liv, og det har allerede nu baaret flere skjøne Frugter. Med den største Interesse er naturligvis Norges historie bleven dyrket, og ethvert Bidrag til den kan stedse gjøre Regning paa et efter vore Forholde temmelig talrigt Publikum. Vel have vi endnu ikke faaet nogen Norges Historie i dette Ords høiere Betydning; dertil mangle endnu altfor mange Forarbejder. Hele vor eldres Historie talrige Kilder maa først blive mer tilgjengelige; – meget er allerede gjort i denne Retning især ved Oldskriftselskabet i København, men meget staaer dessværre endnu tilbage at gjøre; de maa først kritisk gennemgaaes, og de mange Vildfarelser, som have indsneget sig navnlig flere især af det forrige Aarhundredes iøvrigt iøvrigt af vor ældre Historie høit fortjente Lærdes Sammenblanden af det Historiske og det Mythiske, maa berigtiges; Materialet til vor senere Historie maa først samles og de mange omtvistede Punkter, som ere fremkomne ved en ensidig Opfatning og Fremstilling af de forhen forenede Rigers gjensidige Forholde, maa først bringes paa det Rene, før man kan tænke paa at faa en norsk Historie. Værdifulde Bidrag i disse Retninger ere allerede leverede. Flere ældre Kildeskrifter, saasom Den ældre Edda, Fagskinna, Kongespeilet og andre, ere, til dels ved Universitetets Understøttelse, udkomne i omhyggeligt besørgede Udgaver; et rigt Forraad af Fortrinlige Bidrag til Norges Historie især under Foreningen med Danmark haves i «Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie»; Resultaterne af sine Bestræbelser for at samle og oplyse vore Fortidslevninger har det Bergenske Museum nedlagt i Tidsskriftet Urda; et norsk Diplomatarium er paabegyndt, o. s. v. De Forsøg, som hittil ere gjorte til en sammenhængende Fremstilling af vor hele Historie, ere nærmest bestemte til Skolebrug eller til Læsning for Menigmand, og de kunne saaledes ikke gjøre Fordring paa noget høiere videnskabeligt Værd, hvor fortjenestefulde end enkelte af dem ere med Hensyn til det specielle Øiemed, hvori de ere skrevne. – Norges Topographi og Statistik er bleven flittigt bearbejdet og har flere Værker af Betydning at opvise. Den i Slutningen af forrige Aarhundrede vakte Iver for topographiske Studier, som frembragte en Mængde Monographier, der udkom enten selvstændige Skrifter, eller i den af et Selskab udgive «Topographiske Journal», har fremdeles vedligeholdt sig, om end ikke i den Grad som forhen. Vi besidde i Krafts topographisk-

statistiske Beskrivelse over Norge et Værk, hvis lige i Udførlighed og Nøiagtighed kun faa andre Lande have at opvise, om det end ikke længere i systematisk Anordning svarer ganske til de Fordringder, man nu stiller til saadanne Arbejder. Schweigaards fortrinlige Statistik lader desværre til at blive ufuldendt. Vigtige statistiske Bidrag haves ogsaa i de flere af Regjeringens udgivne officielle Skrifter, saasom de statistiske Tabeller, de af Rigets Amtmænd hvert femte Aar indgivne Beretninger om den økonomiske Tilstand og andre. Hvad vi besidde af historiske Skrifter foruden de Norge vedkommende er mindre betydende. Af Verdenshistorien have vi flere originale Bearbejdelser, som alle ere beregnede paa Skolebrug, uden at vi dog endnu kunne siges at have en dertil hensigtsmæssigt affattet Lærebog. Hvad vor historiske Litteratur indeholder om fremmede Stater er næsten udelukkende Oversættelser af til dels mindre betydelige Skrifter. Det Land, om hvis Forholde den har leveret de fleste originale Skrifter, er Nordamerika, hvilket finder sin Forklaring i den i de senere Aar stedse tiltagende Udvandringslyst.

Da Norge i 1814 intraadte i de selvstændige Staters Række, var naturligvis Ordningen af den nye Stats indre Forholde og disses Omformen i Harmoni med den nye Forfatning en af de Gjenstande hvis Nødvendighed var mest paatrængende. Lovgivningen blev altsaa en af Statens Hovedopgaver, og blant de mere specielle fikk det juridiske saaledes en betydelig Overvægt i Litteraturen, – en Overvægt, som det endnu til dels har, da det kan paaregne et større Publikum end noget andet specielt Fag ikke alene blant den talrige juridiske Embedstand, men ogsaa paa Grund af sin mangesidige Indgriben i Livets daglige Forholde, blant Statsborgere i Almindelighed. Af Skrifter henhørende til Retsvidenskaben har vor Litteratur 361 i 491 Bind til en Værdi af 385 Spd. 88 Sk., eller i Gjennemsnit (Oplagenes Antal efter 1814 er 32) nær 117 Sk. At denne Litteraturgren uagtet den Masse af mindre Skrifter, den indeholder, dog naar op til en saa høi Gjennemsnitsværdi, har fornemmelig sin Grund i de flere herhen hørende bindstærke Værker, saasom de forskjellige Lovsamlinger, Storthingsforhandlingerne, Retstidenden, Departementstidenden o.s.v. Dette fag har ogsaa det forholdsvis største Antal originale Skrifter at opvise, thi Oversættelsernes Antal er kun 6. Af Optryk af ældre Værker gives der 3. 17 Skrifter have flere Udgaver eller Oplag. 13, deri indbefattet fem Aargange af Lovsamlingen, have 2 Oplag, 1 har 3 Opl.; af Kriminalloven er der 5 Udgaver; af Holst's juridiske Haandbog 7 Opl. og af Grundloven mindst 9 forskjellige Udgaver. En stor, om

ikke den største Del af denne Litteraturgren bestaar af mere eller mindre officielle Skrifter, saasom Storthingsforhandlingerne, Lovsamlingerne, en Masse af Kommissjonsbetænkninger og Lovudkast o.s.v. Hvad den indeholder af egentligt Originalt af blivende Værd er formentlig i Forhold til den Iver, hvormed det juridiske Studium har været drevet, ikke saa betydeligt. Stærkest repræsenteret er naturligvis den konstitutionelle Ret og hvad dermed staar i Forbindelse. Dernæst kommer Kriminalretten, der har at opvise flere Skrifter af større videnskabeligt Værd, enten fremkaldt ved de langvarige Forarbejder til den nye Kriminallov, eller tilblevne som en Følge af denne. De øvrige Retsvidenskabens Grene frembyde paa enkelte Undtagelser nær af originale Skrifter kun saadanne, der ere enten affattede efter den Lovstuderendes Tarv eller beregnede paa at tjene den Ulovkyndige til Veiledning i specielle Livsstillinger. Skrifter, der selvstændigt behandle andre Staters Lovgivning, findes ikke i vor Litteratur, hvis man ikke herhen vil regne et Par danske, som ere trykte i Kristiania, for at omgaa den i Danmark forhen gjældende Trykkefrihedslov.

De fire ovenfor omtalte Videnskaber ere de i vor Litteratur langt overveiende stærkest repræsenterede. Fra den sidste af dem, Retsvidenskaben, til den næste i Rækken, Pædagogik, herunder ogsaa indbefattet de Universitetet og Skolerne vedkommende Skrifter, er der et betydelig Spring med Hensyn til de udkomne Skrifers Antal. Denne Videnskab omfatter nemlig, uagtet den dog hører til dem, som maa paaregne et Publikum udenfor de egentlige Mænd af Faget, kun 176 Skrifter i 199 Bind, af hvilke 33 ere Oversættelser og 5 Optryk. Af 23 gives der nye Oplag: 15 ere udkomne i 2 Opl., 2 i 3 Opl., 2 i 4 Opl., 3 i 5 Opl. og 1, Grøgaards Lærebog for Børn, i 12 Opl. Samtlige Skrifers Værdi udgjør kun 69 Spd. 102 Sk. Eller i Gjennemsnitt (Oplagenes Antal efter 1814 er 40) omtrent 39 Sk. Af denne Gjennemsnitspris vil det allerede sees, at her ikke kan være Tale om betydelige Skrifter. Af saadanne gives der kun nogle faa, som Bugges Værk om Skolevæsenet og et par andre. Resten bestaar fordelt mest enten af mindre Skrifter, der behandle enkelte Spørgsmaal af almindelig pædagogisk Interesse, eller af Lære- og Barnebøger, af hvilke sidste vi idetmindste have et temmelig stort Udvalg. Under dette Fag ere ogsaa nogle Skrifter for Almuen af Wergeland, Dahl og andre henførte.

Undert Teknologi har jeg paa Tabellen, for at spare Plads, henført foruden den egentlige Teknologi ogsaa

Krigs-, Handels- og Søvidenskaberne. Disse tælle til sammen 157 Skrifter i 185 Bind, af hvilke 50 henhøre til Teknologi, 50 til Krigsvidenskab, 35 til Handelsvidenskab samt 22 til Søvæsen. 39 ere Oversættelser. 3 Skrifter have 2 Oplag, 1 har 3 Opl., og 1 har 4 Opl. Værdien er 115 Spd. 74 Sk. eller i Gjennemsnitt 84 Sk. De tekniske Skrifter ere for det meste Oversættelser, som behandle nogle almindelige Næringsgrene. Krigsvidenskaben har et større Antal Originale Skrifter at opvise. Siden 1831 udkommer ogsaa et militært Tidsskrift. De til Handels- og Søvidenskaberne henhørende Skrifter ere hovedsagelig Lære- og Haandbøger.

Til Politik og Statsøkonomi henhøre 140 Skrifter i 145 Bind, af hvilke 84 falde paa den første Videnskab, 56 paa den anden. Oversættelsernes Antal er 17; 1 Skrift er Opryk af et ældre. Af 2 Skrifter gives der 2 Oplag og af 2 andre 3 Opl. Den samlede Værdi er 44 Spd 56 Sk. eller i Gjennemsnit omtrent 37 Sk. Enkelte af de herhen hørende Skrifter ere af et mere almindelig Indhold, dels originale, som Tidemand's «Om de sammensatte Staters Foreningsmaade» og Treschow's «Lovgivningsprinciper», Værker, der vilde gjøre selv en større Litteratur Ære, dels Oversættelser af berømte forfattere som Bentham, Jouy, Volney og flere. Men den største Del angaar dog Spørgsmål, som stode i nøie Forbindelse med Ordningen af den nye Stats indre Forholde, saasom Bank- og Pengevæsenet. Alene i 1845 udkom der ikke mindre 28 Smaaskrifter, som fornemmelig behandlede Bank- og Pengevæsenet. Overhovedet falder det største Antal af de til disse Fag henhørende Skrifter paa den første Halvdel af den her omhandlede Periode.

Philologien tæller 110 Værker i 113 Bind til en Værdi af 74 Spd. 30 Sk eller i Gjennemsnit 63 Sk. 11 ere Oversættelser; 8 Opryk af ældre Værker. 9 Skrifter have 2 Oplag, 5 have 3 Opl., 3 have 4 Opl. og Hansens norske Grammatik, har 5 Opl. og af dens 4de Opl. gives der desuden 3 Aftryk. I et Fag som dette kan man paa Grund af Forholdene ikke vente i vor Litteratur finde mange Værker af højere Videnskabeligt Værd; enkelte saadanne mangle dog ikke, f. Ex af C. A. Holmboe, P. A. Munch, Unger, I. Aasen og andre. Den store Masse er naturligvis beregnet paa Skolebrug, og de Bestræbelser, som især i den sidste Tid ere gjorte i denne Henseende at gjøre os Uafhængige af Udlandet, navnlig Danmark, ere tildels lykkets, skjönt der endnu staa meget tilbage at ønske. Før 1814 brugtes neppe flere end et Par norske Lærebøger i vore Skoler. Vor Litteratur besidder nu mere eller mindre brugbare Grammatiker og til dels

Lærebøger, foruden i det norske, ogsaa i det latinske, franske, oldnorske, gotiske, svenske, tydske, hollandske, engelske og lappiske Sprog. Den klassiske Filologi har ikke mange Skrifter at opvise. Nogle Udgaver og et Par Oversættelser af de i Skolerne almindeligst læste græske og latinske Forfattere – det er paa det nærmeste Alt. I denne Gren af Philologien er Konkurrence med Udlandet, navnlig Tydskland, næsten umulig.

Paa Grund af den Ringe Interesse, som lige til den sidste Tid er vist for bevirke Indførselen af et forbedret Landbrug, kan vor landøkonomiske Litteratur ikke ventes at være betydelig, uagtet den dog er en af dem, der burde kunne gjøre Regning paa noget nær det største Publikum. Den teller kun 99 Skrifter i 111 Bind til en Værdi af 46 Spd. 56 Sk. eller i Gjennemsnit 48 Sk. Af disse 99 Skrifter ere 22 Oversættelser. Nye Oplag ere udkomne af 11, af hvilke 8 have 2 Opl., 1 har 3 Opl., 1, M. E. Bangs Huusholdningsbog, har 4 Opl., og 1 Nyeste Kogebog, har 5 Opl. Næsten den eneste Forfatter, som har virket for Landsøkonomien ved originale Skrifter af nogen Betydenhed, er J. Sverdrup. I de sidste Aar have vi ogsaa faaet Oversættelser af nogle fortrinligere svenske Værker. Under dette Fag ere nogle Skrifter om Huusvæsenet, Kogebøger, og lignende medregnede, og denne Gren af den økonomiske Litteratur synes at være den forholdsvis mest blomstrende.

Den medicinske Litteratur omfatter 73 Skrifter i 97 Bind til en Værdi af 94 Spd. 78 Sk. eller i Gjennemsnit 1 Spd 14 Sk. 29 ere Oversættelser. Kun 4 ere udkomne i nye Oplag: 3 i 2 og 1, Fitzentz's Sundheds Catekismus, i 3 Opl. Af «Medicinal-Karten», der vel ogsaa maa regnes med, er der 8 Udgaver. Af den høie Gjennemsnitspris synes det, at Lægevidenskaben uagtet det ringe Antal Skrifter, den har at Opvise, dog i indre Gehalt indtager en høi Rang. Det maa imidlertid bemærkes, at Prisen paa medicinske Bøger i Regelen maa være forholdsvis temmelig høi paa Grund af de indskrænkede Publikum, de kunne paaregne. Det frembyder derhos ogsaa virkelig flere Værker af videnskabelig Værd, om end Originalernes Antal ikke er saa stort. Foruden de forskjellige Tidsskrifter: Eyr, Magazin for Lægevidenskaben og Ugeskrift for Medicin og en Række akademiske Dissertatser ere de vigtigste originale Skrifter af Boeck, Danielsen, Faye, Holst og Skjelderup. Resten er fornemmelig enten oversatte Lærebøger i enkelte af Lægevidenskabens forskjellige Grene til Brug for Studerende, eller populære Skrifter, for det meste ogsaa oversatte.

Om nogen filosofisk Litteratur kan det hos os neppe være Tale; thi i den spekulative Philosophi have vi kun et Par Skrifter at opvise, af hvilke 1, Om Gud, Ide- og Sandsverdenen, er af Treschow, hvis Forfatter-Virksomhed i filosofisk Retning forøvrigt især tilhører Perioden før 1814. Da man imidlertid under Begrebet Philosophi ogsaa indbefatter den filosofiske Moral, hvortil de i den senere Tid i Antal stedse voxende Skrifter om Maadeholdssagen (Afholdssagen) vel nærmest, af Mangel, paa et mere passende Sted, ere at henregne, bliver vor filosofiske Litteratur at opføre med 69 Skrifter i 76 Bind, hvilke dog til sammen kun have en Værdi af 17 Spd. 114 Sk. eller i Gjennemsnit 25 Sk. Denne lave Gjennemsnitspris hidrører fornemmelig fra de talrige Maadeholdsskrifter, som, dels fordi de ere beregnede paa et stort Publikum, dels fordi de som oftest udgives paa forskjellige Foreningers Bekostning, sælges til en forholdsvis meget lav Pris. Denne Gren har ellers som bekjendt enkelte fortrinlige Skrifter at opvise. Af 7 Skrifter er der nye Oplag: af 5 er der to Opl., af 1, Den troe Veileder paa Livets Bane, er der 4, og af 1, Andresens Afholds-Katekismus, 8 Opl. Sistnævnte Skrift er det i vor Litteratur mest udbredte, (Katekeser, Forklaringer og Salmebøger naturligvis undtagne): de trykte og paa det nærmeste fulgte Exemplarer udgjøre nemlig et Antal af omtrent 80 000. Af de til denne Videnskab henførte Skrifter ere 19 Oversættelser.

Naturvidenskabernes forskjellige Dele tælle til sammen 57 Skrifter i 79 Bind til en Værdi af 90 Spd. 52 Sk. eller i Gjennemsnit 1 Spd. 55 Sk. Kun 4 Skrifter er udkomne i nye Oplag: 3 i 2 Opl. og 1, Funkes Naturhistorie, i 3 Opl. Oversættelsernes Antal er 13. Denne Videnskab er maaske det Fag i vor Litteratur, som omfatter forholdsvis de fleste fortrinlige Skrifter, uagtet man naturligvis ikke kan vente at finde nogen fuldstændig Repræsentation i dens forskjellige Grene. Blant dens vigtigere Skrifter maa først nævnes Magazin for Naturvidenskabernes, der indeholder en stor Samling af Bidrag til Kundskab om Norges Naturforholde i forskjellige Retninger. I de specielle Dele af Naturvidenskabernes ere Hansteens Mechanik, og hans paa Tydsk udgivne Undersøgelser om Jordmagnetismen, Keilhau's Gaea Norvegia, Blytt's og Sommerfelt's botaniske og Sars's zoologiske Skrifter de mest bekjendte, og de nævnte Forfattere have ogsaa udenfor Norges grændser erhvervet sig et Navn som udmærkede Videnskabsmænd. Da flere af de herhen hørende Værker ere beregnede paa at læses af det store europæiske Publikum, og denne Hensigt naturligvis ikke kan opnaaes gennem vort kun af faa kjendte Sprog, ere de udgivne enten paa Latin,

som Sommerfelts, eller paa Tydsk, som Hansteen's, Keilhau's og Sars's.⁶

Den af de specielle Videnskaber, som har de færreste Skrifter at opvise, er Mathematiken. Den tæller 51 Skrifter i 55 Bind til en Værdi af 38 Spd. 62 Sk., eller i Gjennemsnit (Oplagene efter 1814 ere 14) 71 Sk. Kun et Værk er oversat. Nye Oplag ere udkomne af 10, af hvilke 6 have 2 Opl., 1 har 3 Opl., og 3, Bohr's Cramer's og Hassel's Regnebøger have 4 Opl. Det vigtigste Værk er Holmboe's allerede nævnte Udgave af Mathematikerens Abels samlede Værker. Hvad denne Litteraturgren forresten har at opvise, er nærmest beregnet paa Skolebrug, eller paa at tjene til Veiledning i de i det daglige Livs forskjellige Sysler forefallende matematiske Beregninger.

Efter saaledes i Korthed at have gennemgaaet de forskjellige Videnskabsgrene, staar det tilbage at paa samme Maade at omtale de Skrifter, som ikke kunde henføres til nogen enkelt Videnskab, og som jeg derfor har samlet under den almindelige Benævnelse Skrifter af blandet Indhold. Derhen høre altsaa: Det norske Videnskabs Selskabs Skrifter, Tidsskrifter af blandet Indhold, enkelte Forfatteres blandede Skrifter og nogle Taler. Det hele Antal er 43 Værker i 101 Bind til en Værdi af 138 Spd. 112 Sk., eller i Gjennemsnit 3 Spd. 19 Sk. Denne høie Gjennemsnitspris er en Følge af de fleste herhen hørende bindstærke Tidsskrifter, hvis Pris derhos er forholdsvis høi. De vigtigste af disse er ere: Aall's Nutid og Fortid, især af politisk og statsøkonomisk Indhold; Granskeren, der fornemmelig behandler vore indre Forholde; Hermoder og den Norske Huusven, især af æsthetisk Indhold; Almindeligt Norsk Maanedsskrift, hovesagelig af historisk-politisk Indhold; Saga, indeholdende fornemmelig Bidrag til Norges Historie; Skilling-Magazinet, det gennem den længste Aarrække udkomne norske Tidsskrift; den Norske Tilskuere og Vidar, hvilke alle ere af mere blandet Indhold, og flere. 2 under denne Afdeling opførte Skrifter ere Oversættelser. Kun 1, en Tale af N. S. Schultz, har 2 Oplag.

For at lette Sammenligningen af de ovenfor meddelte Resultater, hensættes her følgende Tabel, der for hver enkelt Videnskab viser Antallet af: 1) de udkomne Skrifter; 2) Bind; 3) Skrifter, som ere udkomne i nye Oplag; 4) Samtlige Oplag efter 1814; 5) de originale Skrifter; 6) Oversættelser og 7) Optryk af ældre Værker.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Theologi	591	656	89	131	418	140	33
Skjønne Videnskaber	441	530	28	38	330	86	25
Historie	440	504	30	41	376	58	6
Retsvidenskab	365	491	17	32	356	6	3
Pædagogik	176	199	23	40	138	33	5
Teknologi o.s.v.	157	185	5	8	118	39	-
Politik og Statsøkonomi	140	145	4	6	122	17	1
Philologi	110	113	18	31	91	11	8
Økonomi	99	111	11	17	77	22	-
Lægevidenskab	73	97	5	12	44	29	-
Philosophi	69	76	7	15	50	19	-
Naturvidenskab	57	79	4	5	44	13	-
Mathematik	51	55	10	14	50	1	-
Blandede Skrifter	43	101	1	1	41	2	
Sum	2812	3342	252	391	2255	476	81

Af denne Oversigt vil det sees, at Oversættelser og Optryk af eldre Skrifter forholde sig til de originale som 1: 4,05. Lavest er dette Forhold ved Mathematik og Retsvidenskab, hvor det er som 1: 50 og 1: 39,5; høiest derimod ved Lægevidenskab og Theologi, hvor det er som 1: 1,5 og 1: 2,4. De Skrifter som have naaet nye Oplag, forholde sig til den hele Masse som 1: 11. De Fag i hvilke Forholdsvis de fleste nye Oplag findes, ere Mathematik, hvor Forholdet er 1: 5, Philologi 1: 6,1 og Theologi 1: 6,6. De forholdsvis færreste Skrifter i nye Oplag ere udkomne i de blandede Skrifter, Politik og Statsøkonomi, Teknologi og Retsvidenskab, hvor Forholdene ere som 1: 43, 1: 35, 1: 31 og 1: 21.

Ved den side 184 [her side 8] beregnede Gjennemsnitspris af de udkomne Skrifter, er der ikke taget Hensyn til Antallet af Bind; tager man herimod ogsaa dette Moment med i Beregningen, vil man finde en Gjennemsnitspris af nær 62 Sk. for hvert Bind. Antager man i Gjennemsnit en pris af 7 Sk. for Arket, kommer man til det Resultat, at hvert Bind har et gennemsnitligt Omfang af 9 Ark. Heraf lader tilnærmelsesvis Værdien af det forbrugte Papir sig beregne. Naar Oplaget af hvert enkelt Skrift sættes til 600 Exemplarer, vil der til 3,733 Bind være forbrugt 20,158,200 Ark eller $4031\frac{16}{25}$ Baller Trykpapir, hvis Værdi, naar en Balle sættes til 16 Spd. bliver $64,506\frac{6}{25}$ Spd.

I det Foregaaende har jeg kun omtalt den Del af Pressens Frembringelser, som er Gjenstand for Boghandelen, medens jeg derimod ikke har berørt den anden med Hensyn til materiel Værdi omtrent ligesaa vigtige, og med Hensyn til Indflydelse, den udøver paa den store Masse, maaske langt vigtigere Del, nemlig den egentlige Avis-Litteratur (Politiske og Avertissements-Tidender). Denne Litteraturgren viser tydeligt, hvilken Udvikling vore indre Forholde have faaet siden 1814. I det nævnte Aar udkom der i det hele Land kun 6 Blade, hvoraf 3 i Kristiania, nemlig Tiden, Budstikken og Intelligentesedlerne (det ældste norske Blad, begynt 1763), og 1 i hver af de andre tre Stiftsstæder. De tre sidste vare kun Avertissementsblade. De fem udkom i Regelen 2 Gange ugentlig; Bergens Adressekontors-Efterretninger kun 1 Gang. Siden 1814 er Bladenes Antal i Gjennemsnit voxet med 1 aarlig; thi ved Slutningen af Juni Maaned 1848 udkom der i alt 40 Blade, saaledes fordelte: 5 i Kristiania, 3 i Bergen og Throndhjem, 2 i Drammen, Fredrikshald, Kristiansand og Skien, 1 i hver af de følgende Byer: Arendal, Frederikstad, Frederiksværn, Holmestrand, Kongsberg, Kragerø, Kristian-

sund, Laurvig, Lillehammer, Mandal, Molde, Porsgrund, Stavanger, Tromsø, Tønsberg og Østerrisør, og desuden 1 paa hvert af følgende Steder i Landdistrikterne: Ægset, Hønenfos paa Ringerike, Kongsvinger, og Vang paa Hedemarken. Til disse Steder kom i Løbet af 2det Halvaar 1848 ogsaa Levanger og Sarpsborg, saa at nu 26 af Norges Byer have egne Blade. Af de nævnte 40 Blade, udkom 2, Morgenbladet og Rigstidenden⁷, daglig; 3, Christiania Adresse-Tidende, Christiania Intelligentesedler og Christiania-Posten, udkomme 6 Gange om Ugen; 3, Drammens Adresse, Drammens Tidende og Trondhjems Adressecontoirs-Efterretninger, 3 Gange; 5, Romsdals Amts-Tidende, Postbudet, Ringerikes Ugeblad, Hedemarkens Amtstidende og Hamars Budstikke, 1 Gang, og de øvrige 27 Blade 2 Gange ugentlig.

Paa Grund af manglende Materiale ser jeg meg ikke istand til her at gjøre noget Forsøg paa at beregne Værdien af den periodiske Presses Frembringelser siden 1813. Kun for de i 1848 stedfindende Forholde meddeles følgende Resultater, der ere uddragne af den Bogfortegnelsen givne Liste over de i første Halvaar 1848 udkomne Blade. Den samlede Pris for et Exemplar af hvert af de ovennævnte 40 Blade er 121 Spd. 96 Sk. Eller i Gjennemsnit 3 Spd. 5 Sk. for hvert enkelt Blad. Antallet af de respektive Blades Abonnenter er naturligvis meget forskjellig, og lader sig ikke med Bestemthed angive. Imidlertid vil man formentlig komme Sandheden temmelig nær ved i Gjennemsnit at antage et Antal af 300 Abonnenter for hvert Blad, hvilket giver en Sum af 36,540 Spd. som Totalværdien af Avispressens Frembringelser.⁸

Uagtet vi have et i Forhold til Landets Folkemængde, ikke saa ringe Antal Blade at opvise⁹, er dog denne Del af Litteraturen, der i enkelte Lande har naaet en saadan Udvikling, at den i Forening med den øvrige periodiske Litteratur truer med at sluge al anden videnskabelig Virksomhed, hos os endnu er i sin Barndom. De færreste Blade repræsentere en bestemt Tendents og selvstændige Meninger, som de forfægte og søge at gjøre gjældende. Dette er kun tilfælde med de større Hovedstadsblade og 3–4 af de andre større Byers, og disse ere ogsaa de eneste, som have en almindeligere Udbredelse. De øvrige, som udgjøre den numerisk langt overveiende Masse, ere som oftest uden al Redaktion, eller ogsaa en Prøveklud for den første den bedste litterære Fribytter, som, fordi alt Andet glipper, slaar sig paa den publicistiske Forfatter-Virksomhed, der hos os i Regelen kun har faa Tilløkkelser, da de Kaar, den byder,

Indhold.

Afsendinger.	Side
J. A. Christie. Mytiske Sagn i Norge	1
C. v. Wimpfen. Hertugdømmerne Slesvigs og Holstens statsretlige Forholde. Oversat med Forerindring og Anmærkninger af J. Chr. Berg.	73
P. A. Munch. Kritiske Undersøgelser om vore Kongesagaers Fremstilling af Kong Harald Sigurdson Haardraades Bedrifter i den gamle Keisers Tjeneste	123
Mart. Nissen. Statistisk Udsigt over den norske Litteratur fra 1814—1847	177
J. S. Welhaven. Om Betydningen af det norske Selskabs Opposition mod den Evaleste Poeste	225
P. A. Munch. Om Velgjøendheden af nogle historisk mærkelige Punkter i Nærheden af det gamle Kongeballe	291
N. Nicolaysen. Bemærkninger ved Prof. Keysers Fremstilling af Hufens Sammensætning og Udsende hos Nordmandene i Oldtiden	303
M. B. Landstad. Proser af Helkeviser, samlede i vore Threlemarken	329

Anmeldelser.

1. C. B. Noosen. Generallart over den sydlige Deel af Kongeriget Norge.	}	
2. P. A. Munch. Kart over det sydlige Norge. Anmeldt af N. St. Bergeland		
3—6. Hanna Winans som Forfatterinde. Af C. U. Sundt.		38
7. Begh. Nystaaarsaften 1848—1849. Ann. af M. J. Mourad.		60
8. Norske Universitets- og Skole-Annaler. V. 1. 2. Ann. af S. J. Thue.		208
9. Autentieth og Colban, Franz Lafsbog. Ann. af B. A. Jbsen.		211
10. Bergens Sommer, af Nelsal Elg. Anmeldt af A. Munch .		214

11. Darnish, Katechetisk Haandbog. Oversat ved C. D. Wolff. Anmeldt af N. S. Stenersen	312
12. M. J. Mourad. Philosophisk Propædæntik. Ann. af H. F. Thue.	376
13. A. Munch. Billeder fra Nord og Syd. Ann. af S. J. Thue.	387
14. P. A. Munchs hist.-geogr. Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen. Anmeldt af Chr. Lange	396
15. Jordum og Nu. 1801—1838. Ann. af M. J. Mourad.	405
16. A. Schiøth. Beskrivelse over Ngr. Norge. Ann. af Chr. Lange	411
A. Wielen. Bemærkninger i Anledning af hans Lærebog i Religionen.	472

Litterære Efterretninger.

Norske Tidsskrifter. 1849.	97. 321
Danielsen og Borchs Verk om Spedalskheden	219
Danske Magazin. Tredie Hæfte. III. 2	220
Historisk Museum af L. A. Beder. 1.	220
Handlinger rörande Skandinavians Histori. XIX.	221
Danske historiske Forenings Aarbøger	221
Nissen. Notiser om den norske Litteratur i 1848	323
Kongl. Svenska Myntkabinetet II.	413
Norske Oldtidselevninger fra Værgernes Tid	414
Munchs gotiske Grammatik, bedømt i „Hrey“	414
Munchs Forn-Svenskans och Forn-Norskans Språkbyggnad, bedømt i „Hrey“	417
Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Histori. 1848.	419
Nyt historisk Tidsskrift, ved Molsch. III. 1.	420
Verlauff om de hellige tre Kongers Aavel i Roskilde	420
Norsk Bibliographi for 1849. (Meddeelt af Mart. Nissen).	60. 174. 222. 225. 422

— 454 —

Rettelser.

Side 106 Linie 11 nedenfra læs: enthalteuen.	
— 111 — 4 — anden læs: andre.	
— 138 — 23 ovenfra for paa, læs: for end paa.	
— 226 — 10 — 1799 læs: 1789.	
— 228 — 7 nedenfra læs: e f o t e r i s t.	
— 239 — 2 — læs: G l i q v e.	
— 259 — 5 og 7 ovenfra ldd. læs: R d r.	

Innholdsfortegnelsen i Norsk Tidsskrift for Videnskab og Litteratur, Tredie Aargang 1849 viser Martinus Nissens artikel i selskab med andre kjente forfattere.

naturligvis hverken ere eller – paa Grund af vore Forholde – kunne være glimrende. De fleste af de udkommende Blade ere nemlig saa godt som ene indskrænkede til den Kreds, for hvilken de nærmest ere bestemte, og de Midler, som de have at raade over til at lønne en Redaktør, ere følgelig høist ubetydelige. Man hjælper sig almindeligt uden en saadan, hvis Bistand heller ikke strængt taget er nødvendig for at fylde et Blad med Bekjendtgjørelser, enkelte inden- og udenlandske Efterretninger, hentede fra et af Hovedstadens Blade, og nu og da en Opsats om en Kommunesag eller noget lignende, hvilke Gjenstande i regelen udgjøre saadanne Blades Indhold. Paa den anden Side maa man dog indrømme, at ogsaa denne del af Pressen i den senere Tid har gjort store Fremskridt; – man tage kun for sig et af de Blade, der udkom i de første Aar efter 1814, og sammenligne det med enkelte af de nu udkommende ikke alene større men selv mindre Blade, og man vil snart finde, hvor udvidet Gebetet for Pressens Virksomhed er blevet, og hvor langt anner-

ledes de Spørgsmaal, der ere Hovedgjenstande for den Omtale, nu behandles. Flere af de almindelige saakaldte Provindsaviser have ogsaa i de sidste Aar begynt at emancipere sig fra det Afhængighedsforhold, hvori de forhen stode til enkelte af Hovedstadens Blade. I alle Fald afgifer den Kjendsgjerning, at et saa stort Antal Blade kan udkomme og holde sig, et glædelig Vidnesbyrd saavel om den blant Folket vakte større Læselyst og større Sands for de offentlige Anliggender, som om et ikke ringe Opsving i Udviklingen af vore indre materielle Forholde.

Foruden de omtalte 40 politiske og Avertissements-Tidender udkom der ogsaa i Aaret 1848 24 andre periodiske Skrifter, som i det Foregaaende ere henregnede under de forskjellige Videnskaber, til hvilke de nærmest høre, men over hvilke en samlet Fortegnelse maaske her ikke ville være uden Interesse. Af disse 24 var følgende 6 Ugeskrifter: For Fattig og Rig, Departements-Tidende, Retstidende, Landbrugs-Tidende,

Skilling-Magazin, Norsk Ugeskrift; 2 udkom hver 14de Dag: Afholdstidende og det norske Missionsblad; 8 vare Maanedsskrifter: For Ungdommen, Maanedsskrift for Missionsvenner, Missionsblad for Børn, Norsk Missions-Tidende, Magazin for Lægevidenskaben, Bergmanden, Menigmands Ven, Økonomiske Samlinger; 1 udkom hver anden Maaned: Norsk Tidsskrift for Videnskab og Litteratur; 1 hver tredje Maaned: Skirner, og 6 til ubestemte Tider: Universitets- og Skole-Annaler, Theologisk Tidsskrift, Nyt Magazin for Naturvidenskaberne, Militært Tidsskrift, Urda og Tidsskrift for Personalhistorie. Af de her nævnte Tidsskrifter, ere, saavidt vides, tre: Afholdstidende, Bergmanden og For Ungdommen ophørte, men siden dette Aars Begyndelse er Udgivelsen af fire andre paabegyndt. Med Hensyn til den videnskabelige Fordeling henhøre 6 af disse Skrifter til Theologi (deraf de 4 om Missionsvæsenet); 2 til Lovkyndighed; 1 til Lægevidenskab; 1 til Maadeholdsskrifter; 2 til Pædagogik og Skolevæsenet; 4 til Økonomi og Teknologi; 1 til Naturvidenskaberne; 1 til Krigsvidenskab; 3 til Historie; 1 til Litteratur og Kritik og 2 til blandede Skrifter.

Af videnskabelige Hensyn har jeg i et Anhang til Bogfortegnelsen blant andet optaget en Fortegnelse over de af Universitetet og Skolerne udstedte Indbydelsesskrifter, hvis Antal er til sammen 120. Af disse er 57 udgivne af Universitetet, 8 Bergens lærde Skole, 1 af Bergens Realskole, 34 af Kristiania lærde Skole, 2 af Latin- og Realskolen sammesteds, 7 af Kristiansands, 2 af Skiens og 9 af Throndhjems lærde Skoler. Dertil komme 9 af Rigets Biskopper i Anledning af Reformationfesterne 1817 og 1837 udstedte Indbydelse.

Antallet af de i Bogfortegnelsen nævnte norske Forfattere, der have leveret enten originale Skrifter eller Udgaver og Oversættelser Andre er 622. Af disse ere 512 optraadte som originale Forfattere, 110 kun som Udgivere eller Oversættere.

De forfattere, som siden 1814 have udviklet den største litterære Virksomhed, ere, naar man regner Antallet af de af dem udgivne Skrifter, uden at tage Hensyn til dissers større eller mindre Omfang og Vigtighed, følgende: Henr. Wergeland (70 originale Skrifter og 12, hvori han har mer eller mindre Del som Udgiver eller Oversætter); M. C. Hansen (29 og 9); W. A. Wexels (23 og 5); C. M. Falsen (18 og 2); N. Wergeland (18 og 1); P. A. Munch (14 og 9); J. Neumann (14 og 4); H. N. Hauge (13 og 7); L. Mariboe (13); P. T. Hanson

(12 og 5); C. N. Schwach (11 og 7); J. N. Brun (11, mest Prædikner, hans største Forfatter-virksomhed falder før 1814); N. S. Schultz (11); L. K. Daa (10 og 3); J. Sverdrup (10 og 2); P. A. Heiberg¹⁰ (10); G. P. Blom (9 og 1); H. Hanson (9 og 1); M. E. Bang (9); L. S. Platou (8 og 4); M. R. Aalholm (8 og 3); Chr. Hansteen (8 og 1); E. N. Saxild (8 og 1); S. J. Stenersen (8). I denne Oversigt ere hverken Programmer eller de Skrifter, som Enkelte have Udgivet udenfor Norge, medregnede, ligesaa lidt som der er taget Hensyn til litterære Virksomhed, de forresten have vist ved Afhandlinger i Dagblade, Tidsskrifter o.s.v. Skulde disse Momenter tages med i Beregningen, vilde Forholdet for Enkeltes Vedkommende stille sig noget annerledes.

Paa Grund af den nøie Forbindelse, hvori Bogtrykkerkunsten staar med Litteraturen, ville maaske nogle korte historiske Oplysninger om dens Udvikling i Norge her finde en passende Plads, saameget som vor ældste Bogtrykkeriers Historie er saa godt som ubearbejdet¹¹, og de Efterretninger fremmede Forfattere¹² meddele herom endog i de nyeste Værker, ere næsten aldeles uefterretlige. Bogtrykkerkunsten var omtrent 200 Aar gammel, før den fandt Indgang i Norge, hvor den blev bragt af en omvandrende Bogtrykker ved navn Tyge Nielsen. Denne var egentlig bosat i Kjøbenhavn, men kom 1643 til Kristiania, hvor han samme Aar trykte en Almanak for 1644¹³, og Aaret efter Niels Svensen Chronichii «Aandelig Jule-Betenchning», som man hidtil har anseet for det ældste i Norge trykte Skrift. Tyge Nielsens Ophold var kun af kort Varighed. I 1647 blev Kristiania igjen besøgt af en anden Kjøbenhavnsk Bogtrykker, Melchior Martzau, hvis Ophold varede til 1650, i hvilket Aar 1ste Tome af Chr. S. Bang's Postilla cathetica udkom fra hans Officin. Samme Aar fikk Kristiania sin første fast bosatte Bogtrykker i Valentin Kuhn, som blev forskreven hertil fra Tydskland af den nævnte Chr. Bang, for hvem han i Aarene 1650–54 trykte flere Værker. Den næste Bogtrykker, som nedsatte sig i Kristiania, var Mikkel Thomassøn (Thomaeus eller Thomasonius) i Aaret 1656. Fra den Tid havde Kristiania uafbrudt et Bogtrykkeri indtil 1807, da det fik to. I 1814 havde det 3. Siden har Antallet været i stadigt Tiltagende. Ved Udgangen af 1839 var her, efter Guldberg, 15 Bogtrykkerier med 35 Presser og 95 Arbeidere, og i Begyndelsen af 1849 14 Bogtrykkerier med 4 Hurtigpresser, 30 Haandpresser og 141 Arbeidere. Bogtrykkerienes Antal er altsaa siden 1840 formindsket med 1, men Arbeidernes er derimod betydelig tiltaget. Af de 14 Bogtryk-

kerier har 1 i det sidste Aar ikke været i Drift. – Næsten 80 Aar senere end Kristiania fik Bergen sit første Bogtrykkeri i 1721¹⁴. I Aaret 1765 oprettede Stiftsprost Hans Mossin, endnu et, der var i Virksomhed omtrent til 1776. I Aaret 1814 havde Bergen kun 1 Bogtrykkeri, men nu, 1849, 3 (?). I Throndhjem, som nu har 3 Bogtrykkerier, fik sit første 1739, og Christiansand, som nu har 2, 1780. Disse var de eneste norske Byer, som i Aaret 1814 havde Bogtrykkerier, til sammen 6. Desuden fandtes der et lidet paa Gaarden Ægset i Søndmørs Fogderi, anlagt omtrent 1810 af Lensmand og Dannebrogsmænd Sivert Knutsøn Aarflot; men saavidt vides har det ikke været i stadig Virksomhed før de to sidste Decennier. Siden have følgende Steder faaet Bogtrykkerier: Drammen 1816, Skien 1829, Arendal 1832, Fredrikshald¹⁵ 1832, Moss 1833, Stavanger 1833, Laurvig 1834, Kristiansund 1837, Lillehammer 1837, Tromsø¹⁶, Tønsberg 1839, Kongsberg 1842, Frederikstad 1843, Holmestrand 1843, Mandal 1843, Molde 1843, Hønenfos 1845, Kragerø 1845, Sarpsborg 1846 (?), Østerrisør 1846 (?), Frederiksværn 1847 (?), Porsgrund 1847 (?), Vang paa Hedemarken, 1847, Levanger 1848. Af disse have Drammen, Frederikshald, Moss, Skien og Stavanger (?) nu hver 2 Bogtrykkerier. I 1849 have altsaa 30 Steder til sammen 53 Bogtrykkerier. – Flere af disse ere endnu ubetydelige og befatte sig fornemmelig kun med at trykke Aviser og enkelte Smaaskrifter især af theologisk Indhold. I kunstnerisk Henseende stode Bogtrykkerierne i lang Tid paa et temmelig lavt Trin, og de fra dem udgaaende Skrifter hævede sig – paa enkelte Undtagelser nær, som Falsens Norges Historie (1823–24) fra det Lehmske Officin – med Hensyn til smagfuldt Udstyr ikke over det almindelige. Først i det sidste Decennium og navnlig fra 1840 have flere især af Hovedstadens Bogtrykkerier naaet en høi Grad af Fuldkommenhed, og de Arbejder, som leveres fra disse, kunne i kunstnerisk Henseende stilles ved Siden af Udlandets. Som Exempler kunne

nævnes: *Gaea Norvegica* og *Welhavens Digte* hos Dahl, Karl Johans Mindekrands udgiven af Wergeland, *Texten til «Norge fremstillet i Tegninger»* og *Wexel's Udsigt over Jesu Christi Liv* hos Fabritius, *Abel's Oevres complètes*, *Norges gamle Love* og *Danielsen og Boeck om Spedalskhed* hos Grøndahl; den ældre *Edda*, *Fagrskinna* og *Holmboes Det oldnorske Verbum* (det første Tryk med Sanskrit-Typer i Norge) hos Malling, *Holmboes Fortegnelse over den Biermanske Myntsamling*, *Kongespeilet* og *Olafs Saga* hos Werner & Co., o.s.v.

Af den paa følgende Side givne Udsigt over de Bidrag, som de forskjellige Steders Presser have leveret, viser det sig, at den litterære Virksomhed har sit Hovedsæde i Kristiania, som har leveret mere end to Trediedele af det hele Antal udkomne krifter, medens alle de øvrige Steders¹⁷ Bidrag til sammen ikke udgjør en Trediedel. Næst efter Kristiania komme Bergen og Throndhjem. Udenfor Kristiania har Virksomheden været størst i det theologiske Fag, hvilket er det eneste, hvortil Hovedstadens Presser have ydet mindre end Halvdelen af den hele Masse (280 af 591); – hvad der har videnskabeligt Værd, falder dog ogsaa i dette Fag næsten udelukkende paa Kristiania.

Inden jeg slutter disse Linier, maa jeg endnu tilføie nogle Ord om den norske Boghandel. Før 1814 fandtes der i Norge neppe Nogen, som udelukkende befattede sig med Boghandler-Forretninger, men i Stiftstæderne og maaske i et Par andre Byer havde enkelte Kjøbenhavnske Boghandlere Kommissionærer, som ved Siden af andre Sysler sørgede for at tilveiebringe, hvad Landet behøvede af litterære Sager. Med den stigende videnskabelige Virksomhed tiltog naturligvis lidt efter lidt Boghandlernes Antal, men deres Afhængighed af de Kjøbenhavnske, der kun nødig vilde give slip paa det Supremati, som de engang havde faaet, vedvarede i en Række af Aar, og ►

Aar	Philologi	Philosophi	Pædagogik	Theologi	Retsvidenskab	Politik og Statsøkonomi	Skjønnne Videnskaber og Kunster	Lægevidenskab	Mathematik	Naturvidenskaber	Økonomi	Teknologi	Historie	Blandede Skrifter	Sum
Aalesund				1											1
Aargaard					1										1
Arendal	2	1	3	2	2		12	2	1		3	2	4	1	35
Bergen	11	9	34	92	11	4	35	1	8	4	4	3	24	5	245
Drammen	1	2	1	21	18	5	12	3		1	2	3	9	1	79
Egsæt				15	1		1	1	1						19
Frederikshald			3	6			3				3	1	6		22
Holmestrand				3	1		1								5
Kongsberg				1								1			2
Kristiania	84	41	103	280	312	118	336	64	37	50	73	134	354	29	2015
Kristiansand	2	9	5	43	3	8	4		1	1	3	3	9		91
Laurvig							2					3			5
Lillehammer	1		1	7	1								1		11
Molde			1	4	1		2				3				11
Moss		1		3		1							2		7
Sarpsborg			1								1				2
Skien	3	1	9	13	2		15	1	1			2	3	1	51
Stavanger	1	2	6	45		1			1		1		3		60
Thronhjelm	5	1	8	49	12	3	16	1	1	1	4	5	22	6	134
Tromsø		2	1	5			1				1		2		12
Tønsberg				1			1				1		1		4
Sum	110	69	176	591	365	140	441	73	51	57	99	157	440	43	2812

vedvarer til dels endnu, om end ikke i den Grad, som før. I de de to sidste Decennier har Boghandelen især hævet sig i Kristiania, som nu tæller 22 Boghandlere, af hvilke 10 staa i Forbindelse med Danmark og for en Del ogsaa med Tydskland; 10, deraf de fleste tillige ere Bogtrykkere, handle enten udelukkende med egne eller desuden ogsaa med andre indenlandske Boghandlerers Forlagsskrifter, og 2 drive antikvariske Forretninger. I et omtrent lignende Forhold er Boghandelen gaaet fremad i de øvrige Byer, af hvilke næsten alle nu have Boghandlere, som enten staa i direkte Forbindelse med København, eller kun ere Kommissionærer for Boghandlerne i Kristiania, gennem hvilke de faa, hvad de

tiltrænge af udenlandsk Litteratur. Forlagshandelen har først i det sidste Decennium faaet et høiere Opsving. I de første Aar af den Periode, vi her tale om, var det i Regelen enten Forfatterne selv, der tillige optraadte som Forlæggere eller ogsaa enkelte Bogtrykkere, af hvilke Grøndahl, Hviid og Lehmann vare de dristigste i denne Retning. De, som i den senere Tid fornemmelig have virket som Forlæggere, ere Dahl, Dybwad, Feilberg & Landmark, Guldberg & Dzwonkowski, Mallings og Tønsberg. Udenfor Kristiania ere Beyer og Prahl i Bergen de eneste, som ere i Besiddelse af et betydeligere Forlag. – Videnskabelige Værker af Større Omfang eller af en mere speciel Interesse have endnu stedse Vanske-

ligheder at bekjæmpe, førend de kunne udkomme; thi Boghandlerne vove ikke at paatage sig et Forlag, om hvilket de med temmelig Vished forud kunde vide, at det vil medføre et direkte Tab, og Forfatterne selv, om de end af Interesse for Videnskaben ere villige til at arbeide for Intet, ere sjelden i saa heldige Kaar, at de foruden Arbeide ogsaa kunne ofre Penge, for at se Frugterne af sin Flid publicerede. Saadanne Værker ville derfor ikke kunne udkomme uden en overordentlig Understøttelse, som ogsaa er bleven flere tilstaaet; thi saavel Regjering som Storting har i de senere Aar med Beredvillighed befordret Udgivelsen af Skrifter, som vare af Interesse enten for det videnskabelige Publikum i Almindelighed eller mere specielt for det norske. I samme Aand har ogsaa Videnskabernes Selskab i Throdhjem virket, og ikke faa fortrinlige, især historiske og og naturhistoriske skyldte dette Selskabs Opmuntring og kraftige Understøttelse sin Tilbliven.

Med den virksomste Spore til Litteraturens Fremblomstren, Publikums kraftige Deltagelse, synes endnu for en stor Del at mangle, eller i alle Fald ikke i den Grad at være tilstede, som man kunde være berettiget

til at vente; – dog Udgiveren af dette Tidsskrift har i de indledende Ord, hvormed han har ledsaget disse Notiser om vor Litteratur, saa kraftigt og intrængende atter bragt denne Sag paa Bane, at jeg kun behøver at henholde mig til, hvad han har sagt. Tegn, der give Haab om en Forbedring ogsaa i denne Henseende, mangle imidlertid ikke, og navnlig kan den levende Interesse, hvormed Nationalitetens Sag i vor Tid omfattes, ikke blive uden gavnlige Indflydelse paa Litteraturen; thi det Folk, som har fuld Bevisthed om og Følelse af Nationalitetens Værd, maa ogsaa ville de Midler, hvorved den styrkes og udvikles, og et af de vigtigste af disse er en selvstændig Litteratur. Hvad et lidet Folk kan udrette i den videnskabelige Verden, have vore Brødre i Øst og Syd allerede forlængst vist; de have i flere Videnskabsgrene været Europas Lærere og besidde en rig Litteratur, som i mange Retninger, kan stilles ved Siden af større Nationers. Vi ere vel endnu færre i Antal og have ugunstigere Forholde at kjæmpe med, men kraftig Samvirken kan overvinde mange Vanskeligheder, og hvis denne ikke udebliver, vil vor unge Litteratur maaske snart kunne indtage en beskedne Plads ved Siden af sine ældre Søstre.

Noter

1. I Fortalen til ovennevnte Skrift har jeg forglemt at gøre opmærksom paa denne Grund til den for Mange vistnok paafallende Optagelse af enkelte danske Skrifter.
2. For de tre første Aar, som Fortegnelsen omfatter, mangler i Regelen Angivelse af Bogladeprise, og jeg har derfor beregnet denne efter Dagens almindelige Priser. Det samme er skeet ved de enkelte Skrifter fra senere Aar, ved hvilke ingen Bogladepris findes anført.
3. Enkelte vil maaske finde dette Middeltal altfor lavt, da der af Skolebøger, Opbyggelsesskrifter og lignende naturligvis følges et større Antal Exemplarer; men naar man erindrer, at saadanne Skrifter i Regelen ere billige, og at der af de kostbarere Værker derimod kun sælges meget faa, vil man sandsynligvis finde, at det antagne Middeltal kommer det virkelige forhold temmelig nær.
4. Disse er ogsaa tagne med ved de følgende Gjennemsnits-Beregninger for de andre Grene af Litteraturen.
5. Disse Tal ere maaske ikke ganske nøie, da de ved enkelte Smaapiecer har været mig umuligt at bestemme, om de ere originale eller oversatte. Saadanne har jeg stedse regnet til de første.
6. I denne vore Naturkyndiges Tilbøielighed til at benytte det tydske Sprog have Enkelte seet en betænkelig Helden til give Germanismen Indpas, – Noget, som i Tidens Løb paa Grund af begge Sprogs nære Slægtskab maaske kunde have skadelig Indflydelse paa vor Litteratur. Men om man end ikke, idetmindste for den nærmeste Fremtid, vil finde en saadan Frygt begrundet, maa man uden Tvivl indrømme, at Brugen af et af de to andre europæiske Hovedsprog, det engelske eller det franske, i langt høiere Grad vilde bidrage til at give vedkommende Værker en større Udbredelse. I at benytte det franske Sprog er Banen allerede Brudt i andre Grene af Litteraturen ved Holmboe's Udgave af Abel's matematiske Værker og ved Oversættelsen av Danielsen's og Boeck's Afhandling om Spedalskhed.
7. Udkommer nu kun 6 Gange om Ugen.
8. Mange ville uden tvivl finde det antagne Abonnent-antal for høit. Man maa imidlertid erindre, at vore kostbareste blade tillige ere de mest udbredte. Saaledes have Christiania-Posten og Morgenbladet vel til sammen et Abonnent-Andtal af idetmindste 3000, hvilket alene giver en Sum af 18,000 Spd. De resterende 18,540 Spd. kræve kun et Abonnent-antal af omtrent 160 for hvert af de øvrige 38 Blade, hvilket neppe kan antages at være for høit.
9. I Gjennemsnit kommer 1 Blad paa 33,212 Indbyggere. I det egentlige Danmark (Øerene og Jylland) hvor der i 1817 (efter [Adolf Frederik] Bergsøes [1806-54] Statistik III, 260) udkom 35 politiske og Avertissements-Blade, Forholdet som 1: 38,581.
10. Ihvorvel Heiberg var dansk af Fødsel og levede i et fremmed Land, opføres han dog her, da hans senere Forfatter-Virksomhed fornemmelig tilhører Norge.
11. I Guldbergs Indbydelsesskrift til

Jubelfesten 1840 findes nogle korte Notiser om de ældste norske Bogtrykkerier og en summerisk Angivelse af de i 1840 eksisterende.

12. Som et Bevis paa den Dristighed, hvormed Fremmede ofte affærdige vore norske Forholde, uden at have det ringeste Kjendskab til dem, hidsættes følgende Sted angaaende Bogtrykkerkunstens Skjæbne i Norge, der findes i den af Karl Falkenstein i anledning af Jubilæet 1840 udgivne Geschichte der Buchdruckerkunst, S. 300. «In Norwegen ist die typographische Kunst noch in der Kindheit. Wurde sie gleichwol schon in der Mitte des sechszehnten Jahrhunderts (?) in dem uralten Königsitze Drontheim (Nidrosia) und im Jahre 1656 in dem von Christian IV auf der Ruinen der alten Stadt Optsloe (sic) erbauten und zur Hauptstadt erhobenen Christiania eingeführt, so kam sie doch eben so wenig hier als in der zweiten Residenz Bergen je zur völligen Entwicklung. Momentane

Erscheinungen von Pressenthätigkeit, wie 1823 zu Christiansand und anderen Hafenstädten, haben zu wenig Einfluss auf die Literatur geübt, als das hier ausführlicher beisprochen zu werden verdienten». Paa den kronologiske Liste over de Stæder, som I 1840 havde Bogtrykkerier, findes kun tre norske: Christiania ved Aar 1656, Christiansand 1823 og Bergen 1824.

13. Denne litterære Sjældenhed, som nu opbevares i Universitets-Bibliotheket, vil maaske senere blive nærmere omtalt i dette Tidsskrift.
14. Se Sagen og Foss, Bergens Beskrivelse. S. 642.
15. Allerede 1688 udkom der et Værk i Frederikshald. Nemlig: «Den ny forbedrede fuldkomne Psalmebog, med 760 Psalmer og en Bønnebog», trykt i Oktavformat af Wilh. Wedeman, som for en kort Tid opholdt sig der med sit Bogtrykkeri; men dette Ophold var kun en Tilfældighed, som blev uden Følger. (Se Hjelmstjernes

Bogsaml. 2den D. S. 671.17.) Under Byens Besættelse af de Svenske i 1814, bleve et Par svenske Smaapiece trykte her i et svensk Feltbogtrykkeri.

16. Paa Tromsø udkom fra Juli 1832 til henimod Aarets Udgang «Finmarkens og Nordlandenes Amtstidende», trykt ved hjælp af et lidet Feltbogtrykkeri, som var bragt der op fra Thronhjelm.
17. Uagtet Aalesund endnu ikke har noget Bogtrykkeri, er det dog opført paa Tabellen, da en Oversættelse af Sartorius's Bidrag til Forsvar for den evangeliske Rettroenhed, trykt i Kjøbenhavn, er udkommen paa en der boende Boghandlers Forlag. – Paa Aargaard (Overgaard) i Overhalden, som ogsaa findes opført paa Tabellen, blev et Bogtrykkeri anlagt af den bekendte Hans Barlien, som der i Aaret 1830 trykte «Bemærkninger til Norges Grundlov». (se: B. Moe. Biogr. Efterretninger om Eidsvolds-Repræsentanter, o.s.v. S. 18.)

M. Nissen Stipendsøknad 15. desember 1848

Martinus Nissen, første Amanuensis ved det kongelige Frederiks Universitets Bibliothek ansøger underdanigst om et Stipendium paa 500 Spd. af den til Videnskabsmænds og Kunstnærers Kasse i Udlandet bevilgede Sum, for at fortsætte sit Studium af Bibliotheksvidenskaben ved nogle af Udlandets vigtigste Bibliotheker.

Til Kongen!

Idet jeg herved vover underdanigst at ansøge om et Reisestipendium, for ønske at besøge de vigtigste Bibliotheker i Udlandet, navnlig i Tyskland og Frankrig at fortsætte mit Studium af Bibliotheksvæsenet, maa det være mig tilladt – paa Grund af det nævnte Studiums særegne Beskaffenhed – først noget udførligere at fremstille de Fordringer, man i vaar Tid til almindelig stiller til en Bibliothekar, der skal ansees for at være sit Kald voxen.

Hvilken Vigtighed et Bibliothek, som Opbevaringssted for historiske Vidnesbyrd om den menneskelige Aands Fremskridt, saa som Videnskaben og Livet, tiltrænges

formontlig ingen Udvikling og Begrundelse; Enhver der som har den mindste videnskabelige Sands, vil uden Modsigelse erkjende den.

Men skal et Bibliothek virke til sit Maal, maa det have en hensigtsmæssig Orden og Bestyrelse; endog det bedste Bibliothek er en død Skat, hvis det mangler det belivede og ordnede Stevning.

Da et Bibliothek skal omfatte alle Grene af den menneskelige Viden, følger med Nødvendighed, at Bestyrelsen deraf ikke er mulig uden en mangesidig og meget udbredt Dannelse.

Foruden at Kundskaber, som maa forudsættes for enhver videnskabelig dannet Mand, maa den der med held vil offre sig til en bibliotekarisk Virksomhed være i Besiddelse af temmelig udstrakte lingvistiske Kundskaber; – navnlig er en grundig Kundskab i det græske og latinske Sprog samt i de europæiske Grundprog en uafviselig Fordring.

Ligesaa nødvendigt er et grundig Studium af Literatur-

historien, de saavel den almindelige, som de enkelte Videnskaber.

Bibliothekaren maa derfor være bekjendt med alle Videnskabers System og deres almindelige Sætninger; de enkelte Videnskabers gjensidige Forhold og eien- dommelige Grændser. Et Bibliothek kan efter den udvidelse, som Videnskaberne i den senere Tid har faaet, ikke tænkes brugbart uden en streng systematisk Orden, men en saadan er ikke mulig uden et encyclo- pædisk Overblik over samtlige den menneskelige Videns Dele og under et mer eller mindre dybtgaaende Studium af de enkelte Videnskabers Historie.

I vor Tid kan man ikke være en Polyhistor i samme Betydning som for et Par hundrede Aar siden, og man faar derfor med enkelte Fag hjælpe sig med et mere overfladisk Kjendskab; ved andre, som ved de historiske og philologiske Discipliner, er et mere dybtgaaende Studium nødvendigt.

Men et saadant er ikke alene – som jeg har søgt at vise – nødvendigt for at holde et Bibliothek i Orden; men det er ogsaa nødvendig med hensyn til dets Forøgelse og Benyttelse.

I vor Tid trues man ved at kvæles under Massen af Bøger; Alt kan ikke anskaffes, og det gjælder altsaa at træffe et Udvalg; – at fordre det som er af Viktighed og blivende Værd fra det Ubetydelige og Værdløse; men en saadan Sonderer er ikke mulig uden Kundskab til de enkelte Videnskabers Indhold og historiske Udvikling. Det er imidlertid ikke nok, at Bøgerne ere tilstede og i en saadan Orden, at de paa Forlangende kunne ud- laanes; – de Fordringer man kan gjøre til et Bibliotheks Betjente: gaa endnu videre.

Den Lærde kan med rette fordre Oplysning om hvad der i hans specielle Fag findes af Viktighed i Bibliothek- et; – den begyndende Videnskabsmand kan fordre Raad og Veiledning; – en Bibliothekar bør kunne tjene saavel Theologen, som den Naturkyndige, saavel Sprogforskeren som Juristen; men for at kunne dette, maa han nødvendigvis være i Besiddelse af de ovenfor paapægede Kundskaber.

Dette er de vigtigste Historiske Kundskaber, der ere nødvendige i et Bibliotheks Tjeneste. – Kundskaber da de omfatter hele den menneskelige viden, ere af et saadant Omfang, at ingen i vor Tid kan tilægne sig dem i deres fulde Udstrækning, men at være et Maal hvortil

der altid og uafbrudt maa tilstræbes.

Man vil maaske sige, at den er af den Beskaffenhed, at man kan tilegne sig den af Bøger, uden at nogen Rejse kan ansees fornøden.

Dette kan gjerne for en del indrømmes; men paa den anden Side vil man formentlig ikke kunde nægte at en Rejse ogsaa i denne Henseende vilde virke bekvemt og vækkende.

Dog der gives ogsaa andre Kundskaber, som ere nødvendige for en Bibliothekar og som ikke nok vil kunne læres af Bøger, for Bibliothekarer kan kun faa sin fuldstændige Dannelse ved Bibliotheker; men denne maa i Regelen blive mer eller mindre ensidig naar han er indskrænket til et og det et forholdsvis ungt for af Bibliothekarvidenskabens saavel i historisk som praktisk henseende vigtigste Græne af Bogkundskab.

Denne kan i en større Udstrækning kun erfinnes ved Bibliotheker, der ere rigelig forsynede i alle Literaturens Grener fra de forskjellige Egne og Land, noget der – som bekjendt, – ingenlunde er Tilfælde ved vort Universitets-Bibliothek.

Blant de Fordringer man almindelig opstiller til en Bibliothekar, er ogsaa den, at han skal være i Besiddelse af palæografiske Kundskaber. Uagtet disse vistnok ere af mindre Viktighed for os, hvor der saa godt som ingen Manuskripter av nogen Betydelshed findes, maa dog sees under visse Forhold nogen Indsigt i det palæogra- fiske Studium ansees for ønskelig; men en saadan kan ikke erhverves uden at der haves Anledning til at blive bekjendt med større Manuskriptsamlinger.

Foruten det ovenfor paapægede enten rent theoretiske eller theoretisk – praktiske Kundskaber maa Biblio- thekaren have en grundig Indsigt i den tekniske Del av Bibliothekvidenskabens alle omfang i Alt, hvad der vedkommer et Bibliotheks indre Økonomi. Derhen haves saaledes den hensigtsmessigste og strengfuldeste Benyttelse af Lokalet. – et Bibliothek bør allerede i sin ytre Anordning afspeile den dets liggende ide –, Bøgernes Anordning og Bevaring, de forskjellige Katalogers Indretning o.s.v. Alt Gjenstande der ere af høi Viktighed med Hensyn til et Bibliotheks indre Bestyrelse, og med hvilke det gjælder at indhente Erfaringer ifra forskjellige Steder, for dermed at sættes istand til at vælge det Bedste.

Man maa nemlig erindre, at Bibliothekvidenskaben ikke mindre end enhver anden i den senere Tid har gjort betydelige Fremskridt.

Den særegne Omstændighed ved vort Bibliothek, at det om om 1 á 2 Aar skal flytte over i et nyt Lokale, gjør det formentlig ogsaa ønskeligt, at man strax med dets første Indretning maatte kunne benytte de Erfaringer, man paa andre Steder har gjort for disse i Bibliothekets Interesse vil derfor uden tvivl kunne bringe et mere positivt Udbytte for vort Universitet.

Vort Bibliothek er – som bekjendt – grundet ved Gave af flere større og mindre Bogsamlinger der hidtil være af et temmelig uordnet Indhold.

Som en Følge deraf er det forholdsvis meget rigt i enkelte grene af Literaturen, medens det i andre har mange og betydelige Huller.

Disse har Bibliothekets Bestyrelse for efterhaanden søgt at supplere, men det staar naturligvis endnu meget tilbage at gjøre.

Den bedste Anledning til Udfyldning af saadanne Lakuner vil man kunne faa i Udlandet, hvor større antikvariske Boghandlere findes, og med direkte Indkjøb kan man sikkre sig mot ethvert Bedrageri, saasom defekte eller mindre vel vedligeholdte Exemplarer o.s.v.

Forholder som maaske nu og i den nærmeste Fremtid netop af saadan Beskaffenhed, at det vil være en let Adgang til vigtige til vigtige Erhvervelser for billige Kjøb.

Det kongelige Bibliothek i Stockholm sees saaledes at have benyttet Tidsforholdene i Sommer til et betydelig Indkjøb af franske Værker med en [...] i den Hensigt [...]

Forbindelser med andre Bibliotheker til Udvæxling af Dubletter vil uden tvivl ogsaa med Ledhed kunne indledes.

Vort Universitets-Bibliothek eier en Samling af flere tusind Dubletter, der ennu ikke er disponeret; deri findes ved Siden af en stor Mængde Ubetydeligheder enkelte værdifuldere Værker, for hvilke andre, som vort Bibliothek mangle, maatte kunne erholde i Bytte. – Næsten i alle Stater udkommer det paa offentlig

Bekostning betydelige Værker, som ofte ikke kommer i Boghandelen. Vort Bibliothek er paa diplomatisk eller anden Vis kommet i Besiddelse af flere saadanne; men paa grund af den Liberalitet, som almindelig vises med Hensyn til Fordelingen af særlige Værker, maa endnu større forfremmelse kunne gjøres med en direkte Henvendelse til Vedkommende, saa meget som vort Universitet nu er i Besiddelse af flere værdifulde Skrifter, der kunne bytes i Vederlag. – Vort Universitet har – saavidt vides – gjort flere Skridt for med Udenlandske Universiteter at indlede en Udvæxling af den ikke uvigtige Programlitteratur: men hidtil er forbindelsen kun kommen i stand med enkelte. I denne retning vil der formontlig ogsaa under et Ophold i Udlandet være mig Anledning til at knytte nye og for vort Universitet fordelaktige Forbindelser.

Givet idet i det Foregaaende er lykkedes mig at vise paa den ene Side den Nytte, som for, den har offret sig til bibliothekarisk Virksomhed, kan have af en af en Rejse i Udlandet, og paa den anden det Udbytte, Universitetet og navnlig dets Bibliothek sandsynligvis vil kunne erholde ved saadan. Staar under det Spørgsmaal tilbage, om jeg kan ansees kvalificeret til i det anledede Øiemed at faa offentlig Understøttelse.

Født i 1817 underkastede jeg mig 1834 Examen artium, med haud. illaud og det følgende Aar Ex. Philosophico-philos. med laud.

I Begyndelsen af Aaret 1841 blev jeg ansat som anden Amanuensis ved Universitets-Bibliotheket og i 1846 rykkede jeg ved indræffende Vakanse opp til første. Uagtet den ringe Opmuntring der har os skjenkes Bibliothekvidenskaben, og uagtet den Stilling som dens Dyrkere kan inta i pekuniær henseende ingenlunde er glimrende, besluttede jeg dog at opgive ethvert specielt Fagstudium, for – saavidt økonomiske hensyn tillot det – udelukkende at ofre min Tid og mine Kræfter til den Virksomhed hvorom jeg saa kommer og til et dermed i Forbindelse saanært Studium.

Hvorvidt jeg hidtil har været heldig i mine Bestræbelser og heromvidt beste kunne yde nogen Garantie for at jeg ogsaa vil vise at anvende det ansøgte Stipendium i Videnskabens Interesse. Derom ville vedlagte Ærklæringer fra D.hr. Prof. C. A. Holmboe og Bibliothekar Keyser afgive et – som jeg haaber – tilfredstillende Vidnesbyrd.

Som et Bidrag til Bedømmelsen af den Lyst og

Kjærlighet, hvormed jeg omfatter mit Fag, vil den af mig i dette Aar udgivne Norske Bog-fortegnelse kunne tjene, et Arbeide, da saavidt jeg har havt Anledning til at erfare – er modtaget med Bifald af kompetente Dommere.

I henhold Ovenstaaende vover jeg altsaa underdan-

ingst at ansøge om et Stipendium paa 500 Spd. for for under et Ophold i Udlandet i en Tid af et Aar at kunne uddanne mig i de forskjellige Grene af Bibliothekvidensskaben.

Kristiania d. 5 Desember 1848

Underdanigst

Mart. Nissen

Tilråding frå professor Christopher Andreas Holmboe (1796–1882)

Hr. Cand. philos. M. Nissen første Amanuensis ved Universitetsbibliotheket har i en række af Aar været mig bekendt som en mand der med en særdeles hederlig Charakter forener grundige Kundskaber, en livlig Aand og megen Virksomhed, og, naar hertil kommer en otteaarig erfaring i den Administrationsgreen, hvortil han har opofret sig, besidder han vistnok allerede nu Egenskaber der satte ham i stand til at udføre de ham paaliggende Foretninger paa en meget tilfredstillende Maade; men i Bibliothekbestyrelsen har i de senere Decenier udviklet sig til en videnskabelig Branche med sin særegne Literatur, hvorved paa den ene Side Adgangen til de offentlige Bibliotheker er bleven betydeligen lettet, og i Brugen nu udvidet, men paa den anden Side Fordringene til Bestyrerene er stegne. For at tilfredstille

saadanne, maa Studium og Praxis gaae Haand i Haand, men Praxis udvikler sig ved de forskjellige Bibliotheker i noget forskjellig Retning, og ved at see og høre kan i kort Tid meget erfares, som kun vanskeligt og ufuldstændigt kan læres af Bøger. Jeg formener derfor at det vilde være meget gavnligt for Hr. Nissen som med Iver har opofret sig for Bibliothekfaget, at erholde Anledning til at besøge nogle af de vigtigste udenlandske Bibliotheker, saasandt de politiske Begivenheder gjør saadanne Besøg tilradelige, og tillader mig paa det bedste at anbefale hans Andragende om Stipendium i saadant Øiemed.

Christiania den 12te. Decbr. 1848 C. A. Holmboe

Tilråding frå universitetsbibliotekar Frederik Wilhelm Keyser (1800–1887)

Hr. Candidatus philosophiae Martinus Nissen har i en Tid af henvend 8 Aar været ansat som Amanuensis ved Universitetsbibliotheket. Jeg maa efter den Anledning, jeg har havt til at iagttage hans Virksomhed i denne Stilling, bevidne at Hr. Nissen heldigen har virket til Bibliothekets Gavn, og lagt fortrinlig Iver og Duelighed for Dagen. En forherskende Tilbøielighed til bibliografiske Sysler, hvorom blant andet en af ham i dette Aar udgiven Norsk Bog-Fortegnelse afgiver et fordelaktig Vidnesbyrd, fortjener uden Tvivl Opmuntring, og synes at love gode Frugter af det Stipendium, han ønsker for at kunne gjøre sig nærmere bekendt med nogle af de berømteste Bibliotheker i Udlandet. Han vilde dermed formentlig faae Anledning til udvide sine

Kundskaber i forskjellige Grene af Bibliothekvidensskaben, ligesom det heller ikke er usandsynlig, at under et saadant Ophold i Udlandet oftere vilde frembringe sig Leilighed til at erhverve adskillige ældre vigtige Værker for vor vort Universitetsbibliothek til billig Priis.

Jeg tillader mig derfor paa det bedste at anbefale Hr. Nissens Aansøgning, med Tilføiende, at der fra Bibliothekets Side Intet er til Hinder for at han kan opholde Permission paa nogen Tid, imod at det ham paa hvilende Forretninger midlertidig besørgeres udførte ved en Anden.

Christiania den 8de December 1848 F. W. Keyser

Innstilling nr. 167/1849 (Kirkedepartementet)

Det var tilsaman 37 søknader. 11 vart innstilte og tildelte. Nissen var nr. 7 på lista:

7. Amanuensis ved Universitetsbibliotheket Candidatus philosophiæ Martinus Nissen er af Collegiet indstillet til Stipendium af 300 Spd. som Bidrag til Foretagelse af en Reise i Udlandet, for i et Tidsrum af mindst ½ Aar at fortsætte Studiet af Bibliothekvidenskaben ved nogle af Udlandets vigtigste Bibliotheker. I dette Øiemed har Amanuensis Nissen selv ansøgt om 500 Spd. Stipendium til en Udenlandsreise i et Aar.

Han har i denne Anledning udførligere søgt at paavise hvilke stigende Fordringer man med dette maa kunne gjøre. Dels til nærere dybtgaaende Studier i enkelte Bibliotheker.

Dels til et almindeligere Overblik over Videnskaberne i Almindelighed. Dels endelig til lingvistiske Kundskaber og udbredte literaturhistoriske Indsigter for de Betjente, der skulde have at gjøre med større Bibliothekers Ordning, Forsyning og Afbenyttelse hvis Bibliothekerne skulde kunde svare til deres riktige Bestemmelse.

De mangesidige [...] Kundskaber, som Bibliothekaren saaledes bør [...] at tilegne sig, kunne vistnok for en del erfares gjennem Lesning, men ligesom en Udenlandsreise ogsaa i denne Henseende må virke vækkende og belærende gives der andre for ham nødvendige Kundskaber, til hans Erhvervelse i større eller mindre Grad være fornødent i nogen Tid at opholde sig ved større Bibliotheker og navnlig har Ansøgeren som saadanne paapæget udvidet Bogkundskap og palæografiske Kundskaber.

Bibliothekaren ma derfor være i besiddelse af Grundig Indsigt i den tekniske Deel af Bibliothekvidenskaben, hvortil navnlig fremragene Bibliothekets Oppstilling. Bøgernes Anordning og Levering[...]. de forskjellige Katalogers Indretning m.v.

Medens Erfarelser af disse Indsigter, hvortil en Reise anføres at være høist ønskelig eller fornøden, har en særegen Vigtighed med Hensyn til Universitetsbibliothekets forestaaende Flytning til et andet Lokale, haaber han, hvis det Ansøgte naadigst indvilges, at

kunne blive vort Universitetsbibliothek til Nytte med at bidrage til dets Forsyning, blant Andet ogsaa med at indlede Udvæxling med andre Bibliotheker af Dubletter. – Han har i saa Henseende udhævet, at [...] som for en stor Deel dannet af [...] forrholdssvis rigt i enkelte Videnskabsgrene, men i andre fordeles mangelfuldt og antager at Forholdene nu og i nærmes Fremtid [...].

[...] ved Indkjøb af Skrifter der ere Bibliotheket vigtige i hvilken Henseende paapeger at det kongelige Bibliothek i Stockholm nylig har gjort betydelige Indkjøb med en udsendt [...].

Sluttelig har Ansøgeren, der i 8 Aar har forrettet som Amanuensis ved Universitetsbibliotheket, anført at han efter i Aarene 1834 og 1835 at have absolvert examen artium og philologico philosophicum respektive med [...] har opgivet ethvert specielt Fagstudium, men har, saavidt han økonomiske Forhold have tilladt det, udelukkende søgt at uddanne sig for Bibliothekvidenskaben, uagtet Udsigterne i den Retning ikke ere lovende.

Men et Bidrag til Bedømmelsen ad den Iver, hvorved han omfatter sit Fag, har han paapæget at han udarbejdet norsk Bogfortegnelse som haabes ar være modtaget med Bifald af competente Dommere.

Professor C. Holmboe har i Forening med Bibliothekar Keyser forestaaet Universitetsbibliothekets Forsyning [...] har saavel som denne Sidste givet Ansøgeren det beste Vidnesbyrd for hans 8aarige Virksomhed ved Bibliotheket og derunder udviste Duelighed samt anbefalet det Ansøgte naadigst indvilget..

Nemligen har Professor Holmboe bemærket at Amanuensis Nissen i en Rekke af Aar har været ham bekjendt som en Mand, der med særdeles hæderlig Character forener grundige Kundskaber, en livlig Aand og megen Virksomhed.

Da Ansøgeren tillige har lang Erfaring i her omhandlede Retning, anføres han vistnok allerede nu at kunne udføre sine Forretninger meget tilfredstillende. Imidlertid må det bemærkes at Bibliothekvidenskaben i de senere Decenier har udviklet sig til en videnskabelig

[...] med sin særegne Literatur, hvormed paa den ene Side Bibliothekernes Nytte er utvidet, men paa den anden Side Fordringerne til Bibliothekerne er stegne.

Da Meget, som i kort Tid læres ved at see og høre, kun vanskeligt og ufuldstændigt kan læres af Bøger, formaner Professoren, at det vilde være meget passeligt baade for Ansøgeren selv og for Bibliothekfaget om han med Stipendium kunde blive sat i istand til at besøge de

vigtigste udenlandske Bibliotheker, saasnart de politiske Begivenheder tillader dette.

Ved at anbefale Amanuensis Nissen til det Stipendium hvortil han af Collegiet er indstillet har det filosofiske Fakultet støttet sig til de ham medbrakte fortrinlige Anbefalinger og Vigtigheden af at erholde en duelig Mand til i paakommende Tilfælde at kunne træde i Bibliothekarens Sted.

Kgl.res. nr. 653/1849

11 utdelingar, 7 vitskapsmenn og 4 kunstnarar:

Den kongelige norske regjering meddeler under 30te [...] at den af 1848 Aars Storting til Videnskabernes og Kunstnerers Reiser i Udlandet har indeværende Budsjettermin bevilgede Beløb tillagt en fra forrige Termin opsparat Sum af 150 Spd, naadigst tilstaaes følgende Stipendier:

1 Professor Peter Andreas Munch 200 Spd som Tillæg til hvad har tilbage af et tidligere bevilget Stipendium, har i et Tidsrum af 6 Maaneder at foretage en Reise til Storbritannien og i nogen Tid at opholde sig i [...]

2 Lektor, Dr. medicinae Frans Christian Faye 300 Spd for under et 3 a 4 Maaneders Ophold i Udlandet at besøge større Fødselsstiftelser og undersøge flere Fødselsvidenskabens vedkommende Forholde.

3 Corpslæge Joachim Voss 500 Spd for i et Tidsrum af 9 Maaneder at studere forskjellige opgivne Grene af Lægevidenskab.

4 Amanuensis ved det astronomiske Observatorium, Candidatus mineralogiæ, Carl Frederik Fearnley 700 Spd for under et Ophold af [...] ved de vigtigste Observatorier i Europa og videre [...] praktiske og theoretiske Astronomie.

5 Landsphysicus Ole Rømer Sandberg 400 Spd for under 6 Maaneders Ophold i Udlandet at studere Hudsygdommerne og dermed beslegtede Affectioner.

6 Residerende Capellan Peter Andreas Jensen 400 Spd for i et Tidsrum af 6 Maaneder i Danmark og Tydskland at uddanne sig i de praktiske theologiske Discipliner.

7 Amanuensis ved Universitetsbibliotheket Candidatus philologiae Martinus Nissen 300 Spd for en tilsammen af 6 Maaneders fastsatte Studier af Bibliothekvidenskabens ved nogle af Udlandets vigtigste Bibliotheker.

8 Candidatus philologiae Halfdan Kjerulf 500 Spd for et Studium af mindst 1 Aar i Danmark og Tydskland at forsette sine Studier i den musikalske Composition og gjøre sig kjendt med Sangundervisningens Methode.

9 Styrmand Johan Jacob Bennetter 450 Spd for under et Ophold i Udlandet at uddanne sig til Sømaler.

10 Arkitekt Hans Kaas 400 Spd for under et Ophold i Udlandet videre at uddanne sig som Arkitekt.

11 Maler Johan Ludvig Løsting 200 Spd for under et halvt aars Ophold i Udlandet videre at uddanne sig som [...] og zoologisk Maler.

Samtlige med Forpligtelse til [...] Reise at indsende til Departementet for Kirke og Undervisning hvert halve Aar, forsaauidt Reisen vedvarer længere, en kortfattet Underretning om dennes Gang og inden 6 Maaneder [...] efter dens Tilendebrielse til samme Departement at [...] [...] den Plan Reisen have fulgt og det derved ventede Udbytte.

B at det naadigst tillades de ovennevnte Professor Munch, Lector, Dr. Faye, samt residerende Capellan Jensen at være fraværende fra deres Embeder i den for deres Reiser beregnede Tid [...] at de før deres Afreise treffe de fornødne Foranstaltninger til deres Embedsforretningers forsvarlige Besørgelse under Fraværelsen med deres Foresattes Samtykke og uden forøget Udgift for det Offentlige

C at Departementet for Kirke og Undervisningsvæsenet [...] efter nærmere [...] med Tegne- og Kunstskolens Direction at fastsætte Længden af de ovenfor under No 9 og 10 vurderte Stipendiaters Opholde i Udlandet samt til [...] at afgjøre hvormeget der af de [...] Stipendiatbeløb bliver at udbetale for hvert enkelt af de Aar de skulle være fraværende.

Det bemerkes underdanigst, at Statsraaderne Petersen, Sørensen og Erichsen i det der forøvrigt tiltredes den ovennevnte Indstilling underdanigst have ytret den Formening, at Deres Majestæt i Stedet for det Stipen-

dium af 200 Spd, hvortil Johan Losting er indstillet, [...], at Billedhugger Hansen tilståes et Stipendium af 150 Spd, og at det Styrmand Bennetter tillegges [...] 500 Spd.
[...]

Af den herværende Statsraadafdeling tiltræder Statsminister Due denne af den norske Regjering [...] Indstilling.
[...] Hans Majestæts naadigst at [...].

Den norske Regjerings Indstilling tiltredes.